

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

04.01 – МКР. 1666 “С” 2022.11.07. 017. ПЗ

ХАРУСЬ СЕРГІЯ АНАТОЛІЙОВИЧА

2023 р.

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ННІ неперервної освіти і туризму

УДК 005.332.4:631.11

НУБІП України

ПОГОДЖЕНО ДИРЕКТОРОМ
Директор
ННІ неперервної освіти і туризму

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
В. 6. завідувача кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та
дорадництва

НУБІП України

Іван ГРИЦЕНКО
(підпис)
« » 2023 р.

Сергій ПРИЛІПКО
(підпис)
« » 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Інноваційні підходи до управління діяльністю аграрних підприємств»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Управління інноваційною діяльністю»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

НУБІП України

Гарант освітньої програми
д. е. н., професор

Ольга ВИТВИЦЬКА
(підпис)

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи
к. е. н., професор

Марія КУЛАСЬ

НУБІП України

Виконав

Сергій ХАРУСЬ
(підпис)

КИЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ІННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри публічного
управління, менеджменту і інноваційної
діяльності та дорадництва

«23» листопада 2022 р.

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ

Харусь Сергію Анатолійовичу

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Управління інноваційною діяльністю»

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Інноваційні підходи до
управління діяльністю аграрних підприємств»

затверджена наказом ректора НУБіП України від 07.11.2022 р. №1666 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру

2023.11.03

Рік, місяць, число

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. _____
2. _____
3. _____

Дата видачі завдання «23» листопада 2022 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Марія КУЛАСЬ

Завдання прийняв до виконання

Сергій ХАРУСЬ

ЗМІСТ

ВСТУП..... 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність інноваційної діяльності та її особливості в сільському господарстві.....

1.2. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств

Висновки до розділу 1.....

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ.....

2.1. Стан і ефективність управління техніко-технологічними нововведеннями у сільському господарстві.....

2.2. Управлінські рішення щодо відновлення техніко-технологічних систем аграрних підприємств.....

Висновки до розділу 2.....

РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Механізм ринкового регулювання інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва.....

3.2. Управлінські підходи до активізації інноваційних процесів в аграрному підприємстві.....

Висновки до розділу 3.....

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

ДОДАТКИ.....

ВСТУП

Актуальність теми. Інноваційна діяльність здійснюється завдяки прогресивним науково-технічним досягненням і є вирішальним фактором

подолання кризових явищ, стабілізації і зростання економіки. Об'єктивно

обумовлений процес перетворення наукового знання у фізичну реальність,

періодичного інноваційного оновлення має свої закономірності та є

самостійним науковим напрямом. Основа для інноваційного розвитку

створюють економічні суб'єкти, що здійснюють інноваційну діяльність з

метою отримання вигод. Однак її результативність залежить від стану

зовнішнього і внутрішнього економічного середовища, наявності необхідних

умов для впровадження й раціонального використання інноваційної продукції.

Грунтовні дослідження різних аспектів інноваційного розвитку та

ефективності інновацій здійснили у своїх працях такі вчені: іноземні –

Б. Санто, А. Стрікленд, Б. Твісс, А. Томпсон, Й. Шумпетер; вітчизняні –

О.І. Амоша, Ю.М. Бажал, В.І. Бойко, С.А. Володін, В.М. Гесьць,

С.М. Покропивний, П.Т. Саблук, Л.І. Федуллова та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської кваліфікаційної

роботи є розробка теоретичних, методичних і практичних пропозицій щодо

вдосконалення інноваційних підходів до управління діяльністю аграрних

підприємств.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувалися такі завдання:

обґрунтувати сутність інноваційної діяльності та її особливості в

сільському господарстві;

розкрити роль системного підходу до управління інноваційною

діяльністю аграрних підприємств;

проаналізувати стан і ефективність управління техніко-технологічними

нововведеннями у сільському господарстві;

обґрунтувати управлінські рішення щодо відновлення техніко-

технологічних систем аграрних підприємств;

розкрити механізм ринкового регулювання інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва;

висвітлити управлінські підходи до активізації інноваційних процесів в аграрному підприємстві

Об'єктом дослідження є механізми, засоби й умови інноваційних підходів до управління діяльністю аграрних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти інноваційних підходів до управління діяльністю аграрних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною основою є методологія та загальнонаукові принципи здійснення комплексних досліджень. Використано процесний і ситуаційний підходи, опрацюванні методики аналізу спроможності, можливості й готовності підприємства до інноваційного розвитку; системно-структурний аналіз; метод порівняльного аналізу; метод аналізу дисконтованих грошових потоків – при оцінці інвестицій в інноваційну діяльність підприємств.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО
УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність інноваційної діяльності та її особливості в сільському господарстві

Інноваційний розвиток сільського господарства України базується на здійсненні державної аграрної та інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень, як пріоритетної складової загальної стратегії підвищення національної конкурентоспроможності, створення умов для реалізації вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, що буде стимулювати аграрні формування до інноваційної діяльності, забезпечення тісної інтеграції виробництва і науки, з метою сприяння випереджальному розвитку науково-технологічної сфери.

Сільське господарство має специфічні особливості розвитку, пов'язані з впливом на результати господарювання природних, кліматичних і економічних факторів. Усі вони в комплексі формують виробничий потенціал, який є найважливішим показником економічної могутності сільського господарства. Кількісна та якісна характеристика земельних угідь, сприятливі кліматичні умови, запаси живої та уречевленої праці визначають стан розвитку й потенційні можливості сільськогосподарського виробництва.

Розвиток сільського господарства передбачає розв'язання багатьох проблем, які виникають на етапі докорінних перетворень в аграрній сфері, в умовах прояву негативної тенденції до зменшення інвестиційної активності, наслідком якої став значний знос основних засобів, уповільнення не тільки розширеного, але й скорочення простого відтворення. Кінцевим результатом

прояву негативних тенденцій стало зменшення обсягів виробництва продовольства в Україні.

Подолання економічної кризи в сільському господарстві вимагає формування раціональної структури виробничого потенціалу і створення умов забезпечення максимального його використання. Вирішення цієї багатопланової проблеми має бути комплексним, тобто охоплювати всі види ресурсів, галузі та виробничі формування сільського господарства. Для цього необхідно змінювати державну політику, активно переходити на інноваційний тип розвитку.

Економічний аналіз засвідчує, що в Україні інноваційна сфера займає у загальному обсязі виробничої продукції незначну питому вагу (за різними оцінками 5-10%).

Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсоощадних технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Здійснення результативної інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах є запорукою їхнього виживання, дає можливість росту та забезпечує довгострокові конкурентні переваги. Для цього створені відповідні правові засади. Сфера інновацій регулюється законами України “Про інноваційну діяльність”, “Про наукову і науково-технічну експертизу”, “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”, “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” та іншими законами в патентно-ліцензійній сфері, законами

про створення спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку, законами з питань оподаткування тощо.

Слід відзначити, що перша класифікація інновацій, яка стала класичною і використовувалася до кінця 60-х років XX ст., належить Й. Шумпетеру.

Видатний учений пояснював періоди піднесення із збільшенням «нових комбінацій» — нововведень, створенням і впровадженням у виробництво нових технологій та нових товарів. Ці процеси, завдяки Й. Шумпетеру, отримали назву інноваційних. Інновації витісняють старі продукти та виробництва і, таким чином, є фактором «створюючого руйнування».

Теорія інновацій Й. Шумпетера дає підстави стверджувати, що нововведення потрібно розглядати тільки з позицій теорії життєвих циклів, а загалом у сукупності вони є складною динамічною системою. Економічна теорія технологічної динаміки належить до новітніх досягнень економічної науки, що пов'язані з розвитком еволюційної економіки, головним матеріальним об'єктом якої є технологічні зміни, які досліджували представники «неошумпетерівських» теорій.

Великий внесок у теорію інноваційної діяльності, а отже – у теорію економічного зростання зробив М. Калецкі. Його концепція будується на двох ефектах інновації. Перший полягає в тому, що підприємств, здійснюючи капіталовкладення, розраховує на надприбутки. Сутність другого проявляється в обернено пропорційній залежності: поширення новітніх рішень негативно впливає на подальші підприємницькі ініціативи загалом і на інвестиції зокрема.

Американський економіст П.Ф. Друкер в результаті аналізу економічної ситуації у США 1980-х років, зробив висновок коли упродовж падіння темпів розвитку традиційних галузей промисловості спостерігалася не стагнація, а економічне зростання, викликане зростанням підприємницької активності. «Цей феномен був спричинений зростанням обсягів інвестицій в інноваційну сферу за одночасного зростання сфери новітніх інформаційних технологій». Таким чином, зроблені висновки пов'язали підприємницьку та

інноваційну діяльність і стали основою теорії інноваційного підприємництва, або так званої «теорії прискорення» четвертим етапом розвитку теорії інноваційної діяльності.

Нововведення слід розглядати як об'єкт упровадження на підприємстві нової продукції, техніки, технології, методів управління. Інновація ж сприймається як цілеспрямована діяльність підприємства щодо формування, сприйняття, реалізації і наступного поширення нововведення.

Нині багато науковців працюють над поглибленням і вдосконаленням теорії інноваційного розвитку, оскільки проблема інвестицій та інновацій є ключовою детермінантою в теорії технологічних укладів та економічного зростання.

Інновація розглядається у процесі: 1) упровадження на етапі виготовлення або 2) інноваційному процесі – інноваціонуванні, що має певний період (інновація-результат періоду не має, це момент визнання завершення інноваційного процесу).

Інші автори, навпаки, вважають, що «у широкому значенні інноваційна діяльність – це процеси створення, освоєння і поширення нових і значно удосконалених видів продукції, послуг, технологій, сировини і матеріалів, методів організації виробництва і управління». За цим визначенням фактично ототожнюють інноваційну діяльність і інноваційний процес, з поправкою на ту обставину, що інноваційна діяльність – поняття більш широке.

Інноваційну діяльність у сільському господарстві розглядають як комплексний процес створення нових або більш продуктивних високоврожайних сортів, поголів'я худоби, слітного насіння, високопродуктивних сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, впровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних й управлінських рішень, комерціалізації сучасних споживчих норм.

Підтримуємо висловлювання О.В. Крисального, що зародження нової ідеї та її реалізація у створенні інноваційної продукції в наукових установах є

першою складовою інноваційної діяльності. Другою складовою її слугує реалізація у виробничій сфері. Для того щоб інноваційна діяльність відбулась, необхідним є масове використання інновацій у виробництві та її окупність, тобто відшкодування витрат на виготовлення інноваційної продукції за рахунок одержаного прибутку.

Вважаємо, що інноваційний процес охоплює цикл від опрацювання науково-технічної ідеї до її реалізації на комерційній основі. Він передбачає такі етапи: виявлення потреби у нововведенні; збирання інформації про можливі нововведення, які забезпечать вирішення проблеми; оцінювання інноваційних проектів за критеріями здійсності і економічної доцільності; прийняття рішення про впровадження інновації; впровадження нововведення; інституціоналізація нововведення. Таким чином, інноваційний процес – комплекс послідовних робіт від одержання теоретичного знання до використання товару, створеного споживачем на основі нового знання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Структура інноваційного процесу

№ пор.	Елементи інноваційного процесу	Зміст елементів інноваційного процесу	Сфера застосування
1	Фундаментальні дослідження	Теоретичні дослідження Ціленаправлені дослідження	Невиробнича сфера
2	Прикладні дослідження	Прикладні системні дослідження Прикладні інтегровані дослідження	Сфера експериментального
3	Техніко-технологічні розробки	Проектні дослідження Технологічні дослідження	виробництва
4	Первинне опанування нововведень	Експериментальне виробництво Випробування	Сфера матеріального виробництва
5	Промислове виготовлення новинки	Технологічна підготовка виробництва Організація та запуск виробництва Дрібносерійне виробництво Серійне виробництво Масове виробництво	Сфера експлуатації
6	Використання новинки	Розповсюдження Ефективне застосування Старіння	

Відповідно визначення сутності інноваційної діяльності характеризує її як діяльність із створення та доведення науково-технічних ідей і винаходів, розробок до результату, придатного до практичного застосування.

Завершеність розуміння інноваційної діяльності впливає не тільки з визначення інновації, що об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво, освіту та управління, а й з позицій теорії життєвих циклів і стадій їхнього розвитку, серед яких виокремлюють цикли створення та цикли реалізації інновацій.

На основі аналізу класичних і сучасних підходів до визначення інновацій запропоновано їх класифікацію (табл. 1.3), яка, відповідає міжнародним вимогам до інновацій і сприятиме побудові ефективною системи стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

Таблиця 1.3

Класифікація інновацій за ознаками

Ознаки класифікації	Значення ознак
Тип інновацій	Продуктові, технологічні, організаційно-управлінські, освітньо-наукові
Сфера впливу, глибина і масштабність упровадження	Світові, макроінновації, мікроінновації, державні, регіональні, глобальні, локальні
Ступінь новизни	Базові, поліпшувальні, псевдоінновації
Джерело ідеї	Відкриття, винахід, рацпропозиція, інші
Вид новинки	Конструкція і пристрій, технологія, матеріал, речовина, живі організми
Спосіб заміщення аналогів	Вільне заміщення, системне заміщення

Історія розвитку сільського господарства засвідчує, що інноваційний розвиток аграрної економіки забезпечує відповідна інноваційна політика, яка реалізується через інноваційну діяльність підприємства.

Сучасна інноваційна політика – це сукупність науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово-збутових та інших заходів, пов'язаних із просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок; це складний і не

позбавлений ризику процес, хід якого визначається вихідними технічними, фінансовими, економічними і соціальними передумовами.

Можна виділити тактичні й стратегічні аспекти інноваційної політики.

Заходи тактичного характеру спрямовані на підвищення якості продукції й ефективності виробництва, а також на підвищення інноваційного потенціалу підприємства, «який являє собою спроможність підприємства створювати,

сприймати інновації і вчасно звільнитися від застарілого»

Елементами потенціалу інноваційної політики підприємства є матеріально-технічні, фінансово-організаційні та кадрові можливості, соціально-психологічні фактори колективу.

Стратегічний аспект інноваційної політики сільського господарства полягає в можливості розробки й реалізації довгострокових інноваційних програм і проектів, що забезпечують досягнення глобальних цілей галузі.

Стратегія у сфері політики інновацій полягає в забезпеченні великих структурних зрушень в економіці, техніці чи технології. Її реалізація включає: матеріально-фінансове забезпечення довгострокових програм розвитку науково-технічної інфраструктури (лабораторій, наукових центрів); створення

механізму фінансування нововведень з підвищеним ризиком; здійснення великих науково-технічних програм, що потребують міжгалузевої кооперації чи «спільної роботи» науки з сільським господарством; задоволення стратегічних і соціальних суспільних потреб.

Інноваційна аграрна економіка – це економіка, яка ґрунтується на пошуку, підготовці та реалізації інвестицій, які збільшують ступінь реалізації потреб суспільства у продовольчих ресурсах. Її відмінності та особливості порівняно з еволюційним неінноваційним типом економіки полягають в наступному:

- за інноваційного типу розвитку новації пропонують, відбирають і впроваджують ціленаправлено, а при еволюційному неінноваційному типі

розвитку новачі з'являються стихійно, їх впроваджують у виробництво поступово і тривало;

- за інноваційного типу розвитку кількість інновацій у розрахунку на одиницю результативних показників виробництва завжди більша, ніж за не інноваційного. При цьому забезпечується процес ресурсозбереження.

Інноваційний тип розвитку аграрної економіки втілюють за допомогою інноваційної моделі. Інноваційна модель розвитку аграрної економіки – це теоретичне вираження інноваційних пріоритетів, напрямів, структур, мотивацій, стратегій, механізмів тощо, які спрямовані на формування

інноваційного типу розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва. В умовах дефіциту капіталу інноваційна модель розвитку є найприйнятнішою, тому що вона дає змогу оптимально використати власні економічні ресурси в межах національних потреб.

В економічній науці виділяють три головні типи моделей інноваційного розвитку індустріально розвинутих країн:

- орієнтацію на резерви в науці та реалізацію великомасштабних цільових проектів, які охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу (США, Франція, Англія);

- орієнтацію на поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища і раціоналізацію структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

- орієнтацію на стимулювання нововведень шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості досягнень науково-технічного прогресу і координацію дій різних секторів у сфері науки і технологій (Японія, Південна Корея).

Доведено, що можливості для інноваційного розвитку передусім визначаються досягненнями й відкриттями науки і техніки та інколи – від наукового відкриття до його впровадження у практику. Якщо перші великі наукові відкриття були реалізовані практично через 50-100 років, то нині цей період становить 25-30 років і скоротився у 10 разів.

Таким чином, подальший, стабільний розвиток сільського господарства України можливий лише на основі здійснення інноваційної діяльності. Інноваційний тип розвитку національної аграрної економіки є основою економічного зростання та добробуту в країні.

1.2. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств

Нестійкість інноваційного розвитку підприємств визначає інтенсивність пошуку й реалізації дієвих заходів, що забезпечують умови мобілізації своїх внутрішніх резервів для адаптації виробництва до швидкозмінних умов зовнішнього середовища. А процес глобалізації економіки й жорсткості конкуренції призводить до необхідності спрямування всіх зусиль керівників на підвищення стабільності функціонування підприємств, шляхом удосконалювання організаційної структури, вживання заходів по укрупненню й злиттю підприємств для вирішення важливих стратегічних завдань в одній галузі або в одному напрямку, і, як наслідок, активізації інноваційних процесів на підприємстві. Саме інновації здатні додати новий імпульс розвитку діяльності вітчизняних аграрних підприємств для здійснення економічного прориву. Зростання динамічності й невизначеності зовнішнього середовища істотно підвищує рівень вимог до систем управління інноваційним розвитком підприємств.

Інноваційний процес у АПВ доцільно розглядати з позиції системного підходу. Даний підхід у сукупності з аналізом сутності й взаємозалежності основних категорій інноваційного процесу дозволив розробити структурну схему інноваційного процесу (рис. 1.1), що розкриває цілісність досліджуваного об'єкта (інноваційного процесу) і відображує вплив на нього різноманітних зв'язків.

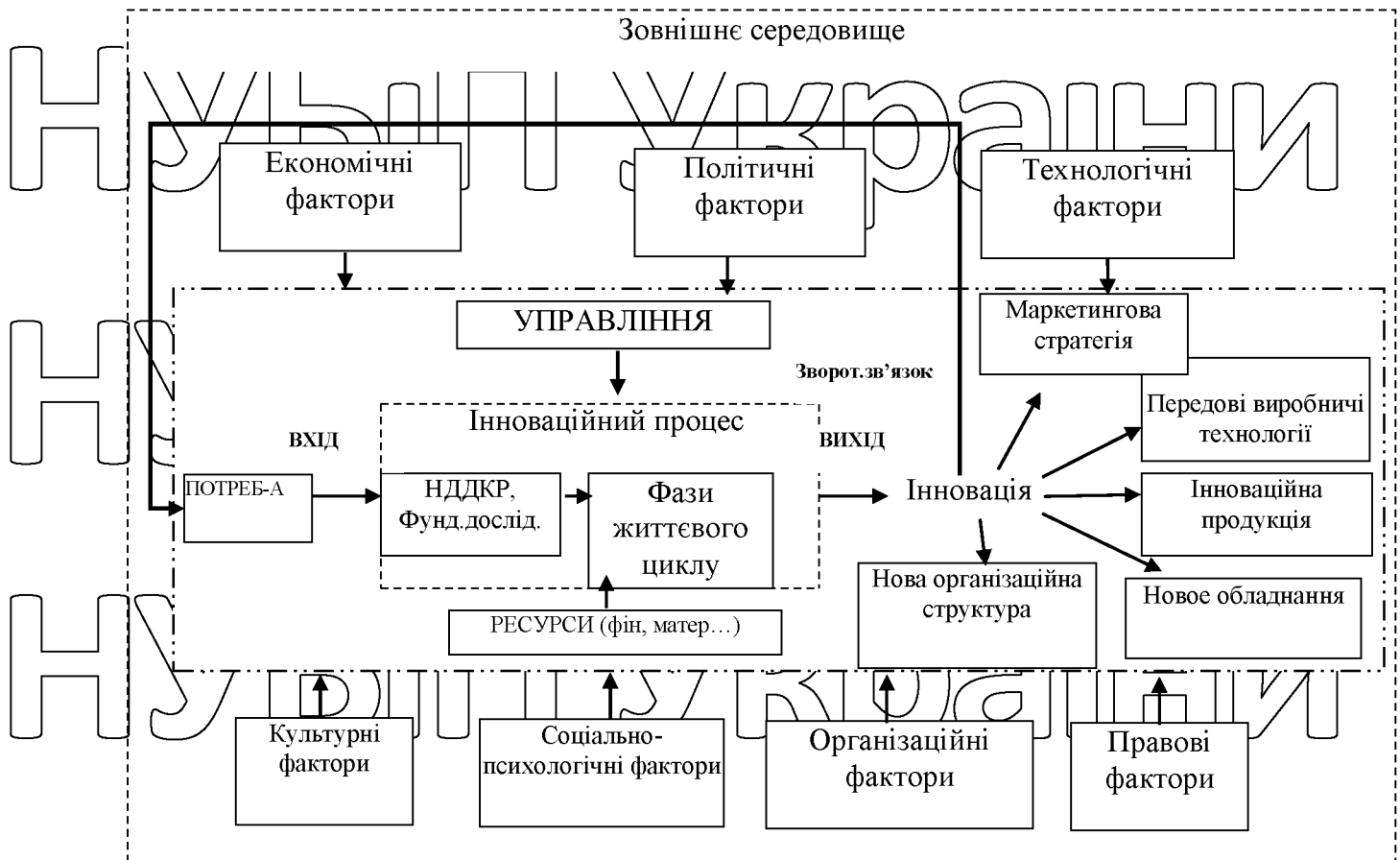

Рис. 1.1. Структурна схема інноваційного процесу в системному підході

Ключовим елементом цієї схеми є інноваційний процес, яким необхідно цілеспрямовано управляти й підкріплювати його ресурсами як фінансовими, так матеріальними. Управління інноваційним процесом має свої особливості й відмінності від управління іншими економічними системами. Управління інноваційним процесом розглядається нами як цілеспрямований керуючий вплив на процес досліджень, дослідно-конструкторських розробок й освоєння нововведень із метою створення наукового заділу, безперервного відновлення асортиментів і номенклатури виробленої продукції, а також застосовуваної техніки, технологій і методів організації виробництва. У структурній схемі враховується існування зовнішнього середовища інноваційного процесу - економічних, політичних, правових, соціально-психологічних, культурних, організаційно-управлінських факторів, які безпосередньо впливають на інноваційний процес. Результуючим параметром інноваційного процесу є

інновація, що регулюється «ринковим поштовхом», що формує зародження нових ідей.

Основні відмітні риси інноваційного процесу на вітчизняних підприємствах такі:

- основна вага фінансових і трудових витрат зміщується на початок інноваційного процесу;

- високий рівень невизначеності й віддаленості в часі одержання результатів інноваційної діяльності визначають не тільки ризик втрати, але й багатоваріантність розвитку самого підприємства;

- сприйняття інновації пов'язане з опором як у сфері сформованих економічних відносин, так й у середовищі самих учасників інноваційного процесу, що вимагає подолання шляхом цілеспрямованого поширення інформації про позитивні сторони інновації або наслідки її споживання.

Таким чином, з огляду на особливості інноваційного процесу, управління ним на підприємстві повинне бути побудоване не тільки на використанні адміністративних, організаційно-планових, соціально-психологічних, фінансово-економічних, управлінських методах управління, але й опиратися на економічні моделі управління інноваційними процесами. А

комплексне їх використання дозволить забезпечити досягнення синергетичного ефекту й максимально можливої ефективності розвитку виробництва.

Вітчизняний й закордонний досвід розвитку інноваційних процесів на підприємствах вказує на наступні унікальні особливості, які неодмінно необхідно застосовувати для відродження інноваційної активності:

- 1) досвід розвитку інноваційної системи США, виражений у впровадженні трьох взаємозалежних ланок національної інноваційної системи що дозволила активізувати розвиток НДДКР, шляхом створення міцної бази

фундаментальних знань у рамках інноваційного процесу. Першою ланкою національної інноваційної системи є університети, які є лідерами в галузі освіти й посідають гідні місця у світі (Стенфордський, Гарвардський

університети, Массачусетський технологічний інститут й ін.) Друга ланка національної інноваційної системи - це Національні науково-дослідні лабораторії, основним напрямком яких є розвиток прикладної науки. Третя ланка - інноваційні кластери, впроваджені в 90-роках минулого сторіччя в

США, метою яких була організація інноваційної діяльності на конкретній території за рахунок високої інноваційної активності підприємств, що водять у кластер;

2) досвід європейських країн Франції, Німеччини, Бельгії, що заклали інший тип інноваційного розвитку, що полягає у взятті під контроль всіх стадій впровадження нововведень починаючи від фундаментальних досліджень до їх комерціалізації великими підприємствами й корпораціями;

3) досвід Японії в створенні наукових технопарків, мережі інноваційних фондів формованих за регіональним принципом, де основна інноваційна діяльність лягала на малі й середні підприємства;

Отже, можна виділити умови, які сприяють розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств:

1) забезпечення стабільності інноваційних процесів, що відбуваються, на підприємствах. Вимогами до реалізації цієї умови є: необхідність збереження інноваційних процесів, що відбуваються на підприємствах, як єдиного цілого; необхідність збереження на підприємствах стійкого стану інноваційних процесів; необхідність відповідності інноваційних процесів стратегічним цілям підприємств різних галузей національного господарства; необхідність певної взаємозалежності між стадіями інноваційних процесів;

2) впровадження збалансованої системи управління інноваційними процесами на підприємствах, що сприяє розширеному сприйняттю інновацій, тобто готовність персоналу, що забезпечує інноваційний процес, до сприйняття нововведень і змін пов'язаних з їх впровадженням. Вимоги до

реалізації цієї умови наступні: усвідомлення необхідності розвитку інноваційних процесів на підприємстві як фактору виживання; необхідність досягнення синергетичного ефекту при управлінні інноваційними процесами

на підприємстві;

3) створення інструментарію (кількісні і якісні характеристики) для посилення інноваційної активності підприємств, що зачіпає організаційні, технологічні, ринкові складові. Вимоги до реалізації цієї умови такі:

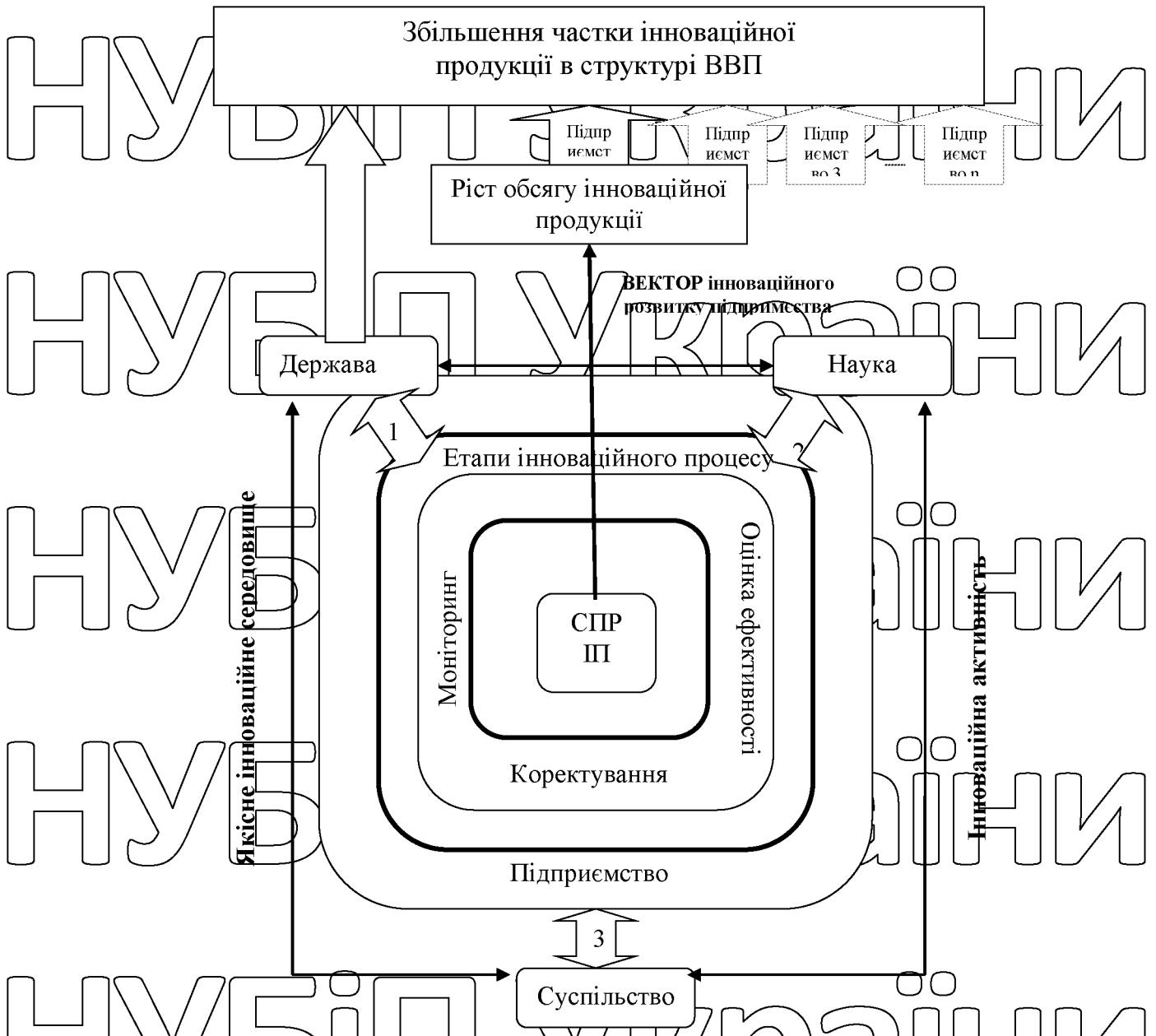
необхідність у створенні механізму взаємодії підсистем усередині

інноваційних процесів (наприклад, розробка стратегічної карти розвитку інноваційних процесів на підприємстві); необхідність у завоюванні нових ринків товарів і послуг, збільшення затребуваності інноваційного продукту і

як наслідок, підвищення інноваційної активності; необхідність у розширенні

інноваційного розвитку підприємства виражена в раціоналізації виробництва, нагромадженні власних інвестиційних ресурсів й оптимізації витрат.

Об'єднання розглянутих умов у єдине ціле дозволяє сформулювати й представити на рис. 1.2 модель розвитку інноваційних процесів в аграрному підприємстві, розглянуту з позиції завдання стратегічних цілей підприємства - росту обсягу інноваційної продукції, що виробляється.

- 1 - Інструменти державної підтримки інновацій.
- 2 - Механізм розвитку аграрного сектору науки, забезпечення кадрами високої кваліфікації.
- 3 - Потреби суспільства, сприйняття інновацій.

СПР ІІ - система показників розвитку інноваційних процесів.

Рис. 1.2. Модель розвитку інноваційних процесів в аграрному підприємстві

У сучасній економіці інноваційна діяльність підприємства показує результативність тільки при зниженні строків реалізації інноваційних проєктів до мінімального порогу, оскільки зволікання в цьому випадку призводить до

непоновлюваності витрат, вкладених в інноваційний проект, через впровадження його конкурентами або зміни пріоритетів у користувачів інноваційної продукції.

Досвід застосування сучасних організаційних форм інноваційної діяльності в аграрному виробництві дозволяє обґрунтувати структуру інноваційно-технологічного комплексу, учасників якого доцільно поділити на 3 групи (рис. 1.3):

– розроблювачі інновацій, якими є НДІ, дослідні господарства, науково-виробничі об'єднання, малі інноваційні підприємства, навчально-науково-виробничі інноваційні комплекси, агротехнопарки;

– посередницькі структури, куди входять інформаційно-консультаційні центри, центри інновацій і трансферу аграрних технологій, консалтингові компанії, бізнес-інкубатори, банки й фірми з венчурним капіталом;

– споживачі інновацій – сільськогосподарські організації всіх форм власності, МТГС, агрохолдинги.

Особливе місце в структурі інноваційно-технологічного комплексу займають агротехнопарки й агротехнополіси, у сферу діяльності яких входить розробка інновацій, доведення до споживачів і здійснення контролю за їх реалізацією.

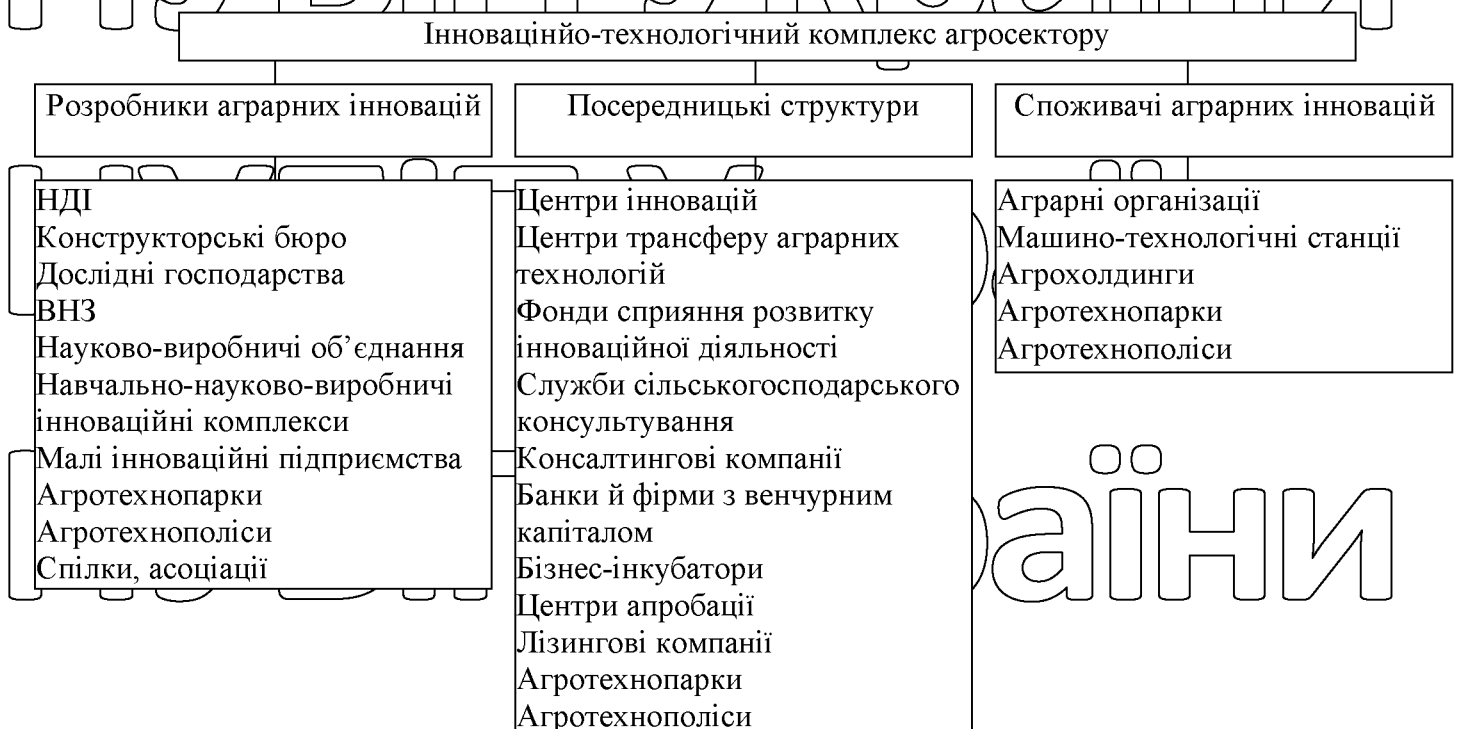

Рис. 1.3. Структура інноваційно-технологічного комплексу агросектору

Під відновленням технічного потенціалу аграрного виробництва розуміється процес відтворення парку машин й устаткування шляхом заміни машин, що відпрацювали нормативні терміни служби, на нові з одночасним поліпшенням складу і якості техніки, яка надходить, для виконання наявних і нових технологій виробництва продукції, зниження витрат праці й коштів на одиницю продукції.

Фінансування всіх капітальних вкладень, у тому числі й у сільськогосподарську техніку знизилася. У зв'язку з фінансовою кризою кредитні ресурси в дефіциті, сільгоспвиробникам усе важче зайняти в банку гроші на насіння, ПММ та ін., процентні ставки ростуть, що зумовлює ріст витрат на виробництво продовольства, а разом з ними знижуються технічний потенціал галузі й обсяг виробленої продукції.

Рівень технічного потенціалу аграрних підприємств знижується, відбувається повернення до спрощених технологій 20-30-річної давнини.

Науково-технічний прогрес в аграрній сфері стримують несприятливі умови, у яких перебувають сільськогосподарські товаровиробники, слабка матеріально-технічна база, а також застосовувані методи реформування підприємств АПК.

Інноваційний процес - досить складний і тому неоднозначний феномен як у структурному, так й у причинно-наслідковому відношенні. Зокрема, різні види нововведень викликають різні наслідки. Економічні суб'єкти роблять відбір, у тому числі й нововведень, і інновацій. У цілому, інноваційний процес може бути представлений у вигляді шести послідовних етапів, що володіють специфічними характеристиками. У сукупності вони закривають так званий результативний розрив, тобто значну розбіжність між фактичними й бажаними параметрами стану об'єкта аналізу, яким може бути технологія, продукція, система управління й ін.

У ряді країн були створені власні, помітно відмінні друг від друга, національні інноваційні системи (НІС), і в тих країнах, де вони виявилися найбільш успішними, прогрес став очевидний [18]. У цей час цей досвід у вигляді окремих елементів організації НІС намагаються застосувати й інші країни, причому іноді зі значним ефектом. Однак проблема технологічного відставання багатьох країн (у тому числі й України) залишається як і раніше не вирішеною.

Основними проблемами розвитку агропромислового виробництва України є техніко-технологічне відставання сільського господарства від розвинених країн світу через недостатній рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників для здійснення модернізації, а також стагнація машинобудування для сільського господарства й харчової промисловості.

Аналіз і зіставлення української практики з досвідом провідних країн свідчить про великі нереалізовані можливості вдосконалення механізмів управління технологічним розвитком країни. У цей час державою передбачається реалізація майже всього комплексу механізмів, випробуваних за рубежом: інтеграція наукових організацій і вищих навчальних закладів з виробниками продукції; розвиток консалтингових послуг у сфері інноваційної діяльності; створення горизонтально-інтегрованих структур (холдингів) та ін. Однак масштаби, напрямки й структура нововведень не відповідають потребам, практично відсутнє суспільне управління технологічним розвитком й ін.

Всі перераховані елементи управління утворюють єдину цілісність систему, у якій вони пов'язані між собою причинними зв'язками, перебувають у постійному розвитку й тому при вдосконаленні системи управління їх необхідно враховувати в комплексі, у взаємозв'язку й взаємозалежності (Рис.

1.4).

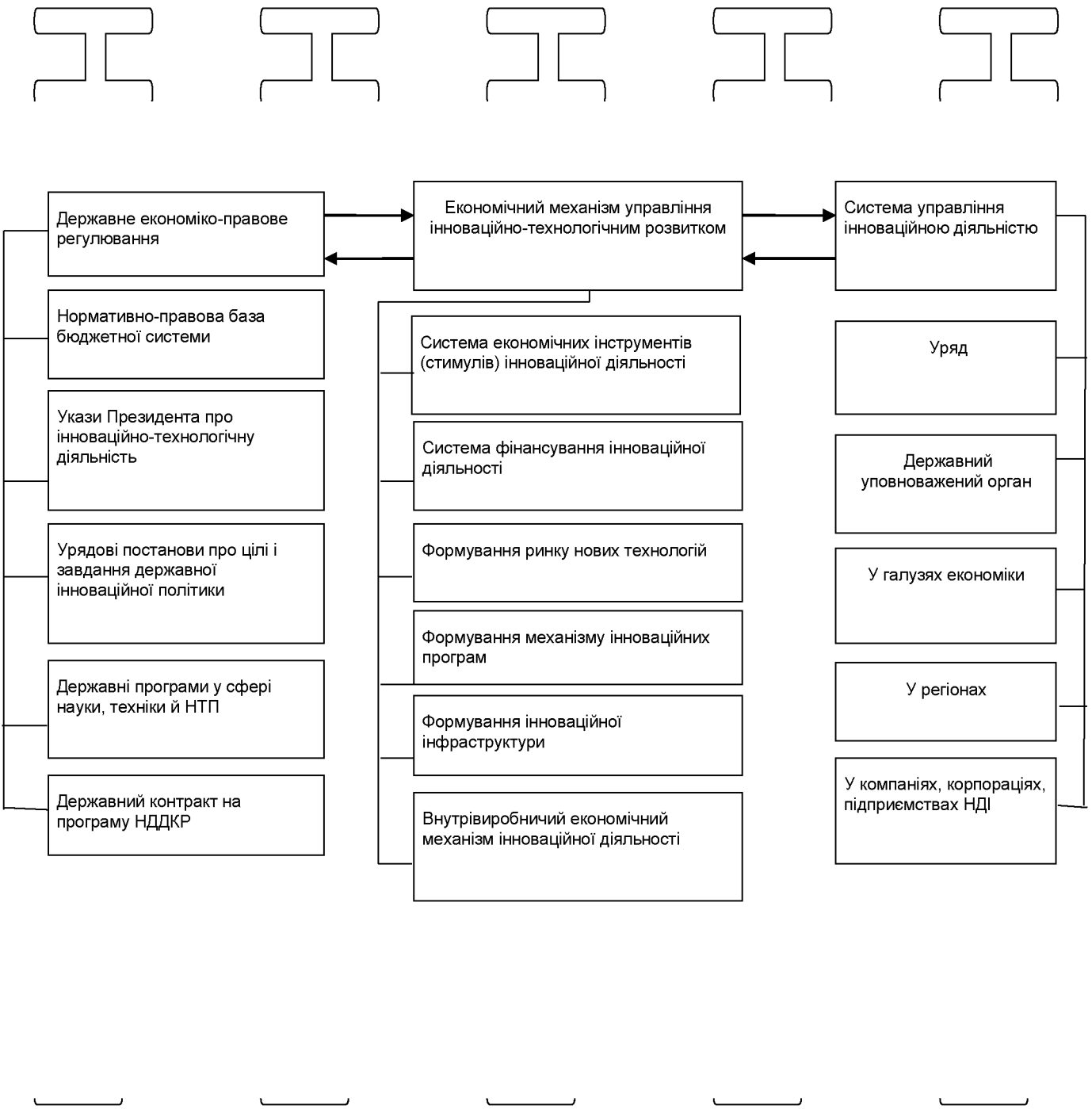

Рис. 14. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно-технологічним розвитком

В сучасних умовах управління модернізаційно-інноваційними

процесами повинне здійснюватися на основі програмно-цільового методу. Цей метод дозволяє визначити необхідність формування тих або інших структур управління для виконання об'єктивно необхідних функцій системи управління

при реалізації намічених програм, оскільки функції диктують необхідність створення управлінських структур, зміст і характер їх діяльності.

До числа першочергових напрямків удосконалювання системи управління в аграрному секторі варто віднести: перехід від політики невтручання до попереджального державного регулювання економічних і соціальних процесів; контролю за скоординованою діяльністю й пропорційністю розвитку галузей аграрного сектору, за витратою бюджетних коштів; освоєнням нових, сучасних технологій виробництва, форм і методів управління й ін. Для регулювання виробництва продуктів харчування й сировини для переробки, а також прискорення технологічного розвитку аграрного сектору варто використати все накопичене світовою практикою різноманіття методів впливу на економіку. Дослідження перспектив технологічного розвитку «форсайти» повинні проводитися регулярно й дозволяти системно визначати довгостроковий розвиток науки, техніки й технологій.

Висновки до розділу 1

1. Нова парадигма розвитку аграрної сфери повинна формуватися на наступних положеннях: забезпечення продовольчої безпеки України; створення великих аграрних підприємств для виробництва рослинної й тваринної сировини й великих переробних підприємств, об'єднаних у системні комплекси; відродження сільськогосподарського й продовольчого машинобудування й створення вітчизняного технологічного устаткування для системних комплексів; підготовка інженерних і робочих кадрів для технологій системних комплексів, забезпечених наскрізними технічними регламентами виробництва продовольства.

2. Визначено особливості інновацій в агропромисловому виробництві і організаційно-економічну сутність інноваційних процесів в аграрному

секторі. Виявлено основні етапи розвитку інноваційних процесів в агропромисловому виробництві.

3. Визначено підходи й розроблено організаційно-економічний механізм формування системи управління інноваційними процесами, що враховують взаємозалежні елементи зовнішнього й внутрішнього середовища, з метою

об'єднання різних учасників із властивими їм компетенціями й можливостями для забезпечення техніко-технологічного оновлення виробництва.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

2.1. Стан і ефективність управління техніко-технологічними нововведеннями у сільському господарстві

Незважаючи на досить високі темпи зростання, економіка продовжує базуватись на сировинному та низькотехнологічному устрої. Ріст ВВП на основі впровадження нових технологій становить лише 0,7% (проти 90% – у розвинутих країнах світу).

Аналіз стану інноваційного розвитку економіки Хмельниччини показує, що розвиток інноваційної діяльності в області знаходиться на досить низькому рівні. Більшість промислових підприємств і організацій середнього та великого бізнесу взагалі не впроваджували і не мають на меті в подальшому реалізовувати нові інноваційні проекти, що пов'язані з удосконаленням вже існуючих технологій та ряду виробничих процесів.

Серед інноваційно-активних підприємств у 2020 році 31,2% припадало на підприємства харчової промисловості, 23% – на машинобудування, по 9,8% – на підприємства з виробництва неметалевих мінеральних виробів і хімічної і нафтохімічної промисловості, 7,3% – з виробництва електроенергії, газу та води, по 4,9% – підприємства легкої промисловості, виробництва деревини і виробів з неї та целюлозно-паперову промисловість.

Впровадженням у виробництво інноваційної продукції у 2020 році займалися лише 15 об'єктів.

Нові або значно удосконалені виробничі процеси впроваджували кожне четверте з інноваційно активних підприємств. Усі прогресивні технологічні процеси використані в обробній промисловості.

Майже 90% науково-технічних робіт, що здійснюють провідні спеціалісти країн Європи та США, фінансуються переважно за рахунок коштів з державного бюджету та цільових фондів, які утворені з метою

максимального стимулювання подальшого розвитку науки, високих технологій та виробництва нової конкурентоспроможної продукції.

Таким чином, інноваційний тип економічного розвитку Хмельничини знаходиться на початковому рівні. Тенденції до зниження інноваційної

активності підприємств у поєднанні зі скороченням наукового потенціалу

стримують економічне зростання та подальший прогресивний розвиток регіону.

Використання сучасних досягнень науки і техніки дає змогу сільськогосподарським формуванням забезпечувати розвиток виробничого

потенціалу, збільшувати обсяги продукції, підвищувати рівень ефективності господарювання та конкурентоспроможність продукції. Важливу роль у цьому

відношенні відіграють техніко-технологічні нововведення в сільському господарстві.

Для багатьох підприємств технологія є основним чинником, що визначає її конкурентні переваги. Від того, який тип технології застосовують для

виготовлення продукції, залежить тривалість її використання, оскільки одна й та сама технологія може бути придатна для виробництва різних продуктів

(якщо вона комбінована) або непридатна і її необхідно замінювати іншою.

Найважливіші показники технічного розвитку для підприємств усіх галузей наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні показники технічного рівня підприємства

Ознака групування показників	Показник
Ступінь технічної оснащеності праці	Фондоозброєність та енергоозброєність праці
Рівень прогресивності технології	Структура технологічних процесів за трудомісткістю; частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції; середній вік застосовуваних технологічних процесів; коефіцієнт використання сировини і матеріалів
Рівень механізації та автоматизації виробництва	Ступінь охоплення робітників механізованою працею; частка обсягу продукції, виготовленої за допомогою автоматизованих засобів праці
Технічний рівень устаткування	Продуктивність; надійність, довговічність; питома металомісткість; середній строк експлуатації; частка прогресивних видів у загальній кількості; частка технічно та економічно застарілого в загальному парку

Оцінювання технічного рівня підприємства повинно спиратися на аналіз і узагальнення певної системи показників, які відображають ступінь технічної оснащеності персоналу, рівень прогресивності технології, технічний рівень виробничого устаткування, рівень механізації та автоматизації основного й допоміжного виробництва тощо.

Щодо оцінки рівня ефективності окремих нововведень в агропромисловому виробництві, то при цьому використовується відповідний методичний підхід. Первинна оцінка нововведення може здійснюватися за допомогою спеціального переліку параметрів нової ідеї.

Оцінка проводиться так: кожному з названих показників у межах групи дається оцінка від 1 (дуже погана) до 10 (дуже гарна). Крім того, підприємства, як правило, встановлюють вагові коефіцієнти, оскільки не всі характеристики мають однакову для підприємства важливість.

Приклад проведення оцінки нової продукції підприємств двох підприємств Хмельниччини наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Показники попередньої оцінки нової продукції

Показники	Оцінка нової продукції			
	Ядро гречки	Вівсяні пластівці	Сухі сніданки	Макаронні вироби
1. Загальна характеристика нової продукції	(ваговий коефіцієнт 1)			
1.1. Потенційний прибуток	8,6	5,4	3,9	6,2
1.2. Розмір ринку	7,2	6,1	6,1	3,3
1.3. Існуюча конкуренція	5,7	4,1	8,7	6,6
1.4. Можливість патентування	-	-	-	-
1.5. Рівень ризику	3,2	5,4	7,8	2,8
Загальна оцінка за групою 1	24,7	21,0	20,9	20,9
2. Маркетингові характеристики нової продукції	(ваговий коефіцієнт 4)			
2.1. Відповідність маркетинговим можливостям	6,1	5,6	5,1	8,1
2.2. Вплив на існуючу продукцію	6,7	5,9	3,1	7,8
2.3. Привабливість існуючих споживчих ринків	5,6	4,4	4,0	7,4
2.4. Тривалість життєвого циклу нововведення	8,4	5,3	5,9	9,1
2.5. Вплив на образ	8,8	7,6	6,1	7,5
Загальна оцінка за групою 2	45,4	38,5	24,2	49,6
3. Інвестиційні характеристики нової продукції	(ваговий коефіцієнт 2)			
3.1. Потрібний розмір інвестицій	7,6	5,5	4,9	8,4
3.2. Достатність внутрішніх інвестиційних ресурсів	5,5	6,8	4,1	5,8
3.3. Доступ до зовнішніх джерел інвестицій	6,9	4,6	6,5	8,5
3.4. Ціни на інвестиційні ресурси	5,6	5,6	5,7	5,6
3.5. Прибутковість інвестицій (відповідність вимогам інвестора)	7,9	6,5	4,1	8,8
3.6. Рівень інвестиційного ризику	4,5	6,8	7,5	5,4
Загальна оцінка за групою 3	24,9	35,8	32,8	42,5
4. Виробничі характеристики нової продукції	(ваговий коефіцієнт 3)			
4.1. Відповідність виробничим можливостям	9,7	8,5	3,2	9,8
4.2. Тривалість у часі до комерційної реалізації	2,5	5,9	4,6	1,2
4.3. Складність технологічного процесу	4,2	5,4	4,2	3,1
4.4. Доступність матеріальних і трудових ресурсів	9,6	9,6	8,5	9,7
4.5. Можливість виробництва за конкурентними цінами	8,9	7,9	4,6	8,7
Загальна оцінка за групою 4	34,7	37,3	27,1	32,5
Загальна оцінка нової продукції	360,2	358,5	264,6	401,8

Таким чином, підхід до попередньої оцінки нової продукції дозволить підприємству вчасно зробити відбір найбільш перспективних ідей, що відповідають його виробничим, фінансовим і маркетинговим можливостям.

Подальша оцінка інновації здійснюється шляхом прогнозування собівартості випуску нового виробу, його ціни й обсягу реалізації. На підставі цих прогнозів розраховується очікуваний грошовий потік від реалізації інновації та показники ефективності (чиста наведена вартість, період окупності, внутрішня норма прибутковості, індекс рентабельності) й оформляється бізнес-план інвестиційного проекту реалізації нововведення, де визначаються необхідний розмір інвестицій, структура джерел фінансування проекту, джерела надходження коштів, а також досліджуються можливості реалізації нової продукції на цільових ринках.

Використовувати певну технологію доцільно доти, доки вона придатна для випуску конкурентоспроможної продукції. У багатьох випадках базовий зразок продукції може бути модифіковано, вдосконалено, що сприяє продовженню її життєвого циклу, а отже, й терміну використання відповідної технології. Проте важливо вчасно зрозуміти, що існуюча технологія вичерпала свої можливості та потребує заміни.

Вибір типу технології залежить від сфери, у якій організація здійснює свою діяльність. Існують суттєві відмінності між виробничими технологіями і технологіями обслуговування. Виробничі технології є фондомісткими, включають складні технічні системи спеціального призначення, а в основі технологій обслуговування – різноманітні засоби комунікації, які є універсальними і переважно не вимагають спеціального технічного оснащення. Отже, саме техніко-технологічна база виробничих підприємств потребує постійної уваги для підтримання її в належному стані та своєчасного оновлення.

Потреба в новій технології, як і в кожній новій, зумовлена кризовими явищами у функціонуванні підприємства. Як правило, сигналом до здійснення

технологічних змін є зменшення обсягу продажу продукції і відповідно погіршення фінансово-економічних показників підприємства.

Провідну роль в технологічних нововведеннях відіграє техніка. Форми технічного розвитку підприємства представлено на рис. 2.1.

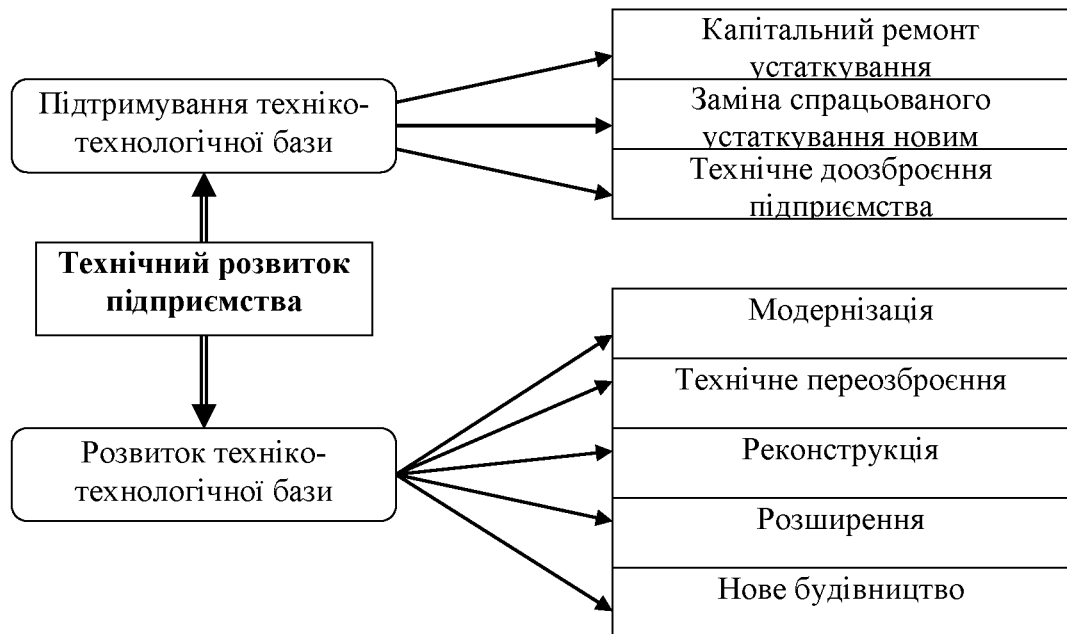

Рис. 2.3. Форми управління технічним розвитком підприємства

Потреба у впровадженні нових технологічних процесів здебільшого виникає у разі освоєння нової продукції або за необхідності вдосконалення процесу її виготовлення. Здатність підприємства швидко та ефективно переходити на випуск нової продукції залежить не лише від конструкторських рішень, а й від економічності її виготовлення, сформованої в процесі технологічної підготовки виробництва.

Важливим кроком у процесі подальшої комерціалізації науково-технологічних та інноваційних розробок (інноваційних технологій та інноваційних продуктів). В ній організаційно пов'язані всі етапи виникнення і реалізації інновацій (дослідження – капіталізація – комерціалізація), а конкретні науково-технічні об'єкти (знання – новації – активи – інновації) отримують відповідне закріплення об'єктами інтелектуальних прав (креативні

– новаційні – виключні – трансферні права). Для забезпечення якнайшвидшого просування інновацій в практику агропромислового виробництва передбачено створення відповідної інноваційної інфраструктури та розвиток інноваційного підприємства.

Ефективними інноваційними заходами інтенсифікації агропромислового виробництва залишаються традиційні нововведення з використання сортового й високоякісного насіння, що може забезпечити збільшення врожаю зерна на 20–25%.

На розвиток інноваційної діяльності впливає особистісний фактор, ініціатива людей, обізнаних із технологічними процесами, продукцією харчової промисловості та вимогами ринку. Останніми роками спостерігається певний спад у винахідництві, створенні промислових зразків, поданні раціоналізаторських пропозицій.

На прикладі приватного аграрного підприємства «Колос» обґрунтовано інноваційно-інвестиційний проект впровадження сучасних, енергозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Центральною ланкою проекту є заміна раніше діючих технологій вирощування певних видів сільськогосподарських культур на високотехнологічні, що відповідають кращим зразкам світової аграрної науки і практики.

Для освоєння проекту по впровадженню новітніх технологій враховано поповнення підприємства іншими оборотними засобами, зокрема збільшення витрат на насіння та мінеральні добрива, засоби захисту рослин і пально-мастильні матеріали у відповідності з поповненням парку енергетичних і сільськогосподарських машин.

Інвестиційні потреби на здійснення намічених заходів становили 3 млн. грн. З метою їх реалізації запропоновано для вибору два інвестори: комерційний банк (форма інвестування – довгостроковий кредит при ставці 25 % річних) та НАК «Укראгролізинг» (форма інвестування – лізинговий кредит при ставці 10 % річних).

Встановлено, що кредити погашатимуться протягом всього життєвого циклу проекту (табл. 2. 2).

НУБІП України

Таблиця 2.2

Графік повернення платежів в інноваційному проекті, тис.грн

Рік	Сума кредиту	Сума відсотків		Сума повернення	Всього	
		за кредит	за лізинг		за кредит	за лізинг
2016	1875	506,3	188	375	881,3	563
2017	1500	405	150	375	780	525
2018	1125	303,8	113	375	678,8	488
2019	780	202,5	75	375	577,5	450
2020	375	101,3	38	375	467,3	413
Разом	-	2582	1352	375	5582	4352

НУБІП України

Загальна вартість проекту і розподіл інвестицій за окремими напрямками їх використання визначено відповідно до потреби в техніці й оборотних

засобах для впровадження інтенсивних технологій. Із загальної суми три мільйони гривень два мільйони передбачено витратити на придбання техніки.

НУБІП України

У розрахунках витрат на виробництво продукції сільськогосподарських культур при розробці проекту враховано всі статті витрат (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Розрахунок надходжень і витрат на виробництві сільськогосподарської продукції на стадії експлуатації інноваційного проекту, тис.грн

Надходження, витрати	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Надходження від продажів	5500	5500	5500	5500	5500
Податки з продажів	917	917	917	917	917
Чистий обсяг з продажів	4583	4583	4583	4583	4583
Заробітна плата з нарахуваннями	583	583	583	583	583
Насіння	300	300	300	300	300
Добрива	600	600	600	600	600
Захист рослин	400	400	400	400	400
Чистий прибуток:	1037	1108	1179	1249	1321
за кредит	1260	1286	1312	1339	1365
за лізинг					

НУБІП України

Інноваційним проектом визначено, що порівняно з минулими роками склад покущів виробленої продукції не зміниться.

Аналіз економічної ефективності інвестиційних проектів проводився за системою показників, вивчення яких дає змогу всебічно оцінити їх переваги і недоліки. Важливішими з них є такі: 1) чиста теперішня вартість (Net Present Value) NPV; 2) індекс прибутковості (Profitability index) PI; 3) внутрішня норма дохідності (Internal Rate of Return) IRR; 4) період окупності (Payback period) pp.

Розрахунок основних показників інноваційного проекту наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Основні показники економічної ефективності інноваційного проекту

Показник	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Інвестиції, тис. грн.	3000				
Відсоткова ставка:					
за кредит	25				
за лізинг	10				
Чистий обсяг продажів	4583	4583	4583	4583	4583
Змінні витрати	3154	3154	3154	3154	3154
Постійні витрати у т.ч. амортизація	600	600	600	600	600
Всього витрат	4018	3917	3816	3715	3613
Чисті вигоди:					
за кредитом	1395	1466	1537	1607	1679
за лізингом	1618	1544	1670	1697	1723

Визначено чисту теперішню вартість на основі дисконтування чистої вигоди (чистий прибуток + амортизаційні відрахування) відніманням від одержаної суми за життєвий цикл проекту продисконтованої величини інвестицій.

Розраховано показники економічної ефективності інноваційного проекту:

$$NPV I = 5205 - 3000 = 2025 \text{ тис. грн.};$$

$$NPV_1 = 8310 - 3000 = 5310 \text{ тис. грн.}$$

Показник NPV відображає ступінь відновлення чистими вигодами вкладеного капіталу. Якщо величина його додатна, то проект можна рекомендувати до фінансування.

Індекс прибутковості (PI) – відображає відносну прибутковість проекту або дискontовану величину чистих вигод від операційної діяльності в розрахунку на одиницю вкладень. За проведеними розрахунками він становить:

$$\text{за кредитом: } - PI = 1,74;$$

$$\text{за лізингом: } - PI = 2,77.$$

Отже, протягом життєвого циклу проекту наведені вигоди в розрахунку на 1 грн вкладень становитимуть 1,74 і 2,77 грн. відповідно.

Внутрішня норма дохідності (IRR) є такою ставкою дискontу, при якій сумарні дискontовані вигоди дорівнюють дискontованим витратам. У такому разі чиста теперішня вартість дорівнюватиме нулю. IRR відображає максимальну відсоткову ставку, яку можна платити за використання кредиту, залишаючись при цьому на безбитковому рівні. Цей показник особливо важливий для виконавця проекту, коли надання йому кредиту здійснюється на умовах можливого підвищення процентної ставки в процесі освоєння проекту.

Розрахунок IRR здійснюється методом послідовних наближень величини NPV до нуля при різних ставках дискontу. Він становить відповідно 30 і 42% видів інвестування.

Період окупності інвестицій (PBP) – це очікуваний період заміщення первинних вкладень по проекту дискontованими чистими вигодами. Він визначається шляхом віднімання від суми інвестицій дискontованих чистих вигод за перший, другий рік і т.д., за перший, другий місяць певного з наступних років і т.д., поки різниця не дорівнювала нулю. Встановлено, що період окупності кредитних інвестицій у проект становить 3 роки і 4 місяці, а інвестиційного лізингу – 2 роки і 7 місяців.

Порівняльний аналіз економічної ефективності фінансування інноваційного проекту наведено в табл. 2.5

Таблиця 2.5

Порівняльний аналіз економічної ефективності фінансування інноваційного проекту

Показники	Комерційний кредит	Інвестиційний лізинг
Вартість кредиту, %	25	10
Чиста теперішня вартість (NPV), тис. грн.	2025	5310
Індекс прибутковості (PI)	1,74	2,77
Внутрішня норма дохідності (IRR), %	30	42
Термін окупності проекту (PBP), років	3,4	2,7

З наведених в таблиці 2.5 даних видно, що аналізований проект за обох видів фінансування характеризується високою ефективністю. Проект забезпечує значну суму чистої теперішньої вартості, має високий рівень прибутковості, відносно короткий період окупності інвестицій. Внутрішня норма дохідності за проектом перевищує проектну ставку відповідно у 1,4 і 4,2 раза.

Таким чином, у сучасних умовах більш прийнятним варіантом фінансування інвестиційних потреб технічного оновлення сільськогосподарських підприємств є лізинговий кредит. Він є реальною можливістю подолання фінансових перешкод, які постають перед сільським господарством України.

2.2. Управлінські рішення щодо відновлення техніко-технологічних систем аграрних підприємств

Ключова роль науково-технічної групи факторів у сучасних економічних умовах підтверджується характером проблем ефективності аграрного виробництва в Україні: більшість причин низької економічної ефективності аграрного виробництва мають науково-технологічну природу й через систему причинно-наслідкових зв'язків впливають на інституціональні й економічні фактори.

Трансформація агропродовольчої системи України сформувала такі особливості вітчизняного аграрного виробництва, як дефіцит продуктивних і ресурсних інновацій, що створило ряд загроз технологічного характеру.

Результатом дезорганізації інституціональної й науково-технічної сфер стало зниження економічної ефективності аграрного виробництва, що призвело до втрати конкурентних переваг, звуженому відтворенню, посиленню продовольчої й технологічної залежності, нерациональному використанню ресурсів.

Удосконалювання виробництва на основі досягнень технічного прогресу дозволить не тільки одержати прямий економічний ефект, але й згладити багато проблем інституціонального й економічного характеру.

Розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств не тільки стимулює ресурсні інновації, але й впливає на економічні умови функціонування виробництва. У сфері розвитку біоресурсів першочерговим завданням є розвиток селекційної бази, у т.ч. створення селекційно-генетичних центрів, формування вітчизняних посівних ресурсів, що дозволить знизити фіто-санітарні ризики імпорту посівного матеріалу й підвищити керованість технологічним розвитком. Подолання розриву між вітчизняним і закордонним аграрним виробництвом у сфері продуктивних інновацій також здатне істотно підвищити ефективність функціонування галузі.

Вивчення умов й особливостей діяльності економічних систем різного

рівня показує, що навіть у фазах кризи й депресії повинна здійснюватися активна інноваційна діяльність

Концептуальний підхід до управління технологічним розвитком виробничих систем повинен будуватися на основі формування технологічних систем різного рівня при реалізації процесів дифузії інновацій. Залежно від

розв'язуваних завдань елементами технологічної системи можуть бути бригади, ділянки, цехи, підприємства, корпорації й т.д.

Така форма технологічного розвитку підприємств у порівнянні із традиційними формами, що базуються на одиничному й груповому

відновленні, має ряд переваг, а саме, впровадження у виробництво комплексних технологічних систем забезпечує можливість значного скорочення строків освоєння нових виробів, одержання високого «стартового» ефекту від впровадження ключових інновацій за рахунок забезпечення

великих, системно пов'язаних технологічних перетворень. Результатом дифузії технологічних інновацій повинне бути створення технологічних систем різного рівня, що забезпечують виробництво нової продукції, радикальну зміну якості продукції, що вже випускається, а також істотне зниження витрат виробництва.

Необхідно враховувати ряд факторів інфраструктурних розривів в інноваційному середовищі, що гальмують інноваційний розвиток аграрних підприємств.

Головна увага при розробці технологічної політики повинна приділятися виробленню стратегії управління технологічними інноваціями на основі реалізації моделі дифузії інновацій за допомогою формування технологічних систем різного рівня.

Варто виділити дві численні групи факторів:

- до першої групи нами віднесені фактори, що визначають загальні закономірності розвитку технологічних систем;
- до другої групи – фактори, що відображають особливості технологічного розвитку галузей. Систематизація розглянутих факторів,

зв'язків і взаємодій у вигляді технологічної структури дозволяє сформувати діагностичні граф-моделі підприємств, галузей і міжгалузевих комплексів.

Прогнозна оцінка технологій повинна охоплювати рішення про конкурентоспроможність функціонуючої технологічної системи в майбутньому, рекомендації про застосування нових технологій, передбачення наслідків використання обраних технологій.

Відповідно до принципу адекватності, форми й напрямки розвитку технологічних систем аграрного підприємства повинні відповідати прийнятому типу інноваційно-технологічного розвитку. Рекомендується виділяти три основних типи стратегії: 1) еволюційні; 2) наступальні; 3) революційно-ризикові.

Розробка стратегії відновлення технологічної системи на підприємствах повинна ґрунтуватися на системному підході, що дозволяє врахувати основні фактори, що впливають на динаміку цього процесу, і встановити зв'язки між ними.

Варто здійснювати оцінку придатності й порівняння альтернативних технологій по відповідних етапах з урахуванням характеру ринку технологій, джерел й умов їх одержання, входження технології в існуючу технологічну систему, обсягу вироблюваної продукції, витрат виробництва, реалізованості проекту.

Реалізованість нового технологічного проекту повинна розглядатися, як мінімум, у трьох аспектах: науково-технічному, часовому й ресурсному. При виборі варіанту технології на діючих підприємствах необхідно враховувати й ряд інших факторів, таких як: стан ринку готової продукції, перспективи розвитку галузі, до якої відноситься підприємство; обмеження в застосуванні нової технології; регіональні особливості; сприйнятливість і привабливість підприємства для застосування нововведення.

Технологічне відновлення виробництва - відносно тривалий процес, що передбачає значну концентрацію ресурсів, поетапний розподіл робіт, координацію діяльності багатьох десятків організацій.

Методика вибору технологічної структури представляється як елемент управління рівнем розвитку підприємства. Основою організації технологічної системи становить її структура - відносно стійка система відносин і зв'язків між її елементами. Організаційна структура - найбільш гнучкий і чутливий фактор, зміна якого істотно впливає на якість функціонування технологічних систем.

При виборі оптимальної організаційної структури необхідно враховувати ряд аспектів, пов'язаних із процесом створення й наступного функціонування виробництва, зокрема ресурсні можливості, стабільність підприємства і його керованість при підготовці організаційно-технологічних заходів. Залежно від розв'язуваних завдань елементами організаційної структури технологічної системи можуть бути бригади, ділянки, цехи, підприємства, корпорації й т.д.

Стимулювання екстенсивного росту в умовах міжнародної конкуренції може являти загрозу для стабільного розвитку галузі, тому в систему цільових індикаторів програми необхідно включити показники, що характеризують економічну ефективність виробництва аграрної продукції.

Особливістю рослинництва є більш високий стосовно інших галузей аграрного сектору рівень інноваційної активності. До факторів, що сприяють поглибленню й прискоренню інноваційних процесів у галузі, учені відносять досить швидкий генетичний прогрес, гарну адаптаційну здатність сільськогосподарських рослин, а також більш високий рівень транснаціоналізації галузі

Однак вітчизняне аграрному секторі не відноситься до технологічних лідерів. Аналіз показує, що українські аграрні підприємства в основному реалізують стратегії імітаційного характеру, приділяючи недостатню увагу НДДКР. Не більше 8% аграрних підприємств Хмельницької області мають науково-технічні підрозділи або профільних фахівців, відповідальних за інноваційний розвиток. Домінує ієрархічний тип структур управління, переважно у формі лінійно-функціональної моделі. Підготовка й реалізація

інноваційних рішень здійснюється переважно в послідовній або паралельній формах, що не відповідає світовому досвіду організації інноваційної діяльності на основі матричних структур.

Розширення функціональних підрозділів аграрних підприємств за рахунок створення науково-технічного відділу (НТВ) дозволить реалізувати

ряд переваг у управлінні інноваційною діяльністю: зниження опірності впровадженню інновацій у силу перенесення основної відповідальності й навантаження на НТВ; підвищення якості міжфункціональної координації з

боку керівника проекту; можливість реалізації міждисциплінарного підходу для вирішення нестандартних завдань на основі кооперації фахівців з різними

компетенціями; підвищення якості реалізації інноваційних рішень за рахунок концентрації зусиль робочої групи на одному проекті; скорочення строків впровадження інновацій.

До найбільш важливих функцій НТВ відносяться: моніторинг галузевого ринку НДДКР; розвиток інноваційної сприйнятливості підприємства, відбір і попередня оцінка інновацій; управління проектами.

Галузеві особливості інноваційного розвитку аграрних підприємств передбачають необхідність адаптації системи економічного аналізу інновацій.

На етапі попередньої оцінки інноваційного проекту й аналізу науково-технічної доцільності, комерційної, виробничої, організаційно-управлінської і фінансової здійсненності співробітниками може здійснюватися розрахунок інтегральних показників ефективності. За результатами моніторингу

галузевого ринку інновацій НТВ здійснює відбір і попередню оцінку інновацій на основі показників ефективності, після чого керівник НТВ пропонує керівництву підприємства здійснити комплексний аналіз інноваційного проекту в складі робочої групи.

Робоча група експертів у ході оцінки галузевих показників ефективності не тільки обчислює потенційний ефект від впровадження інновації, але також аналізують необхідність додаткових капітальних витрат і зміни техніко-технологічних умов, а також робить висновки про здійсненність й доцільність

включення проекту в інноваційну програму.

Далі слідує етап реалізації інновації з необхідним поточним і ретроспективним аналізом витрат й ефектів від впровадження інновації на підприємстві. Закономірним підсумком впровадження інновації є зміна позицій і потенціалу аграрного підприємства, а також коректування подальших цілей і пріоритетів його інноваційного розвитку.

Висновки до розділу 2

1. На засадах дослідження напрямків інноваційного розвитку агропромислового виробництва обґрунтована логіко-процесна модель, що відображає загальну послідовність етапів і характер властивих модернізації аграрних підприємств циклів. На її основі розкрито зміст модернізації аграрного підприємства як взаємозалежних взаємодоповнюючих процесів у формі взаємопов'язаних і послідовних оптимізаційних завдань.

2. На основі систематизації форм технічного забезпечення технологічних процесів у аграрному виробництві (на прикладі рослинництва) описана структура системи технічного забезпечення, що дозволяє провести класифікацію підсистем технічного й техніко-технологічного забезпечення функціонування аграрних товаровиробників. Виявлено тенденції трансформації системи технічного забезпечення технологічних процесів у аграрному виробництві під впливом змінних умов господарювання, на підставі яких визначено перспективи розвитку форм технічного забезпечення підприємств аграрної сфери й їх місце в системі механізованих робіт сільських товаровиробників.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Механізм ринкового регулювання інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва

Важливою складовою ринкового регулювання інноваційного розвитку аграрних підприємств є реалізація інноваційних проєктів. Як правило, за масштабами вони значно переважають поточну діяльність щодо удосконалення технології виробництва або продукції, отже, потребують значного фінансування. Часто це не лише власні кошти підприємства, а й залучені, що підвищує ціну капіталу, інвестованого в проєкт. Це передбачає ретельне техніко-економічне обґрунтування його комерційної ефективності, оцінку техніко-технологічної здійсності, адекватної конкретним виробничим і фінансово-економічним умовам споживача нововведення.

Механізм ринкового регулювання інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва передбачає передусім обґрунтування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня за певними етапами, які включають:

- аналіз стану науково-технічного та технологічного розвитку галузі;
- аналіз інноваційного потенціалу галузі;
- аналіз виконання інноваційних проєктів, що реалізуються в даній галузі;
- проведення маркетингових досліджень середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня;
- формування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня.

Стан науково-технічного та технологічного розвитку сільського господарства слід аналізувати за кожним видом економічної діяльності.

На першому етапі проведення аналізу стану науково-технічного і технологічного розвитку галузі формуються аналітичні таблиці, які мають

містити вихідну інформацію про стан науково-технічного і технологічного розвитку кожного виду економічної діяльності. Зазначені аналітичні таблиці можуть містити такі показники (за роками):

- обсяг інноваційних капіталовкладень відносно річного рівня амортизаційних відрахувань;

- обсяг інноваційних капіталовкладень за рік відносно загальних інвестицій в основний капітал;

- розмір доходу від інноваційних капіталовкладень за рік відносно обсягу інноваційних капіталовкладень;

- розмір сукупного фінансування розвитку науки і техніки відносно обсягу виробництва продукції;

- обсяг продажу новоствореної продукції за рік відносно річного загального обсягу продажу;

- кількість впроваджених винаходів за рік відносно їх загальної кількості;

- індекси обсягу виробництва інноваційної продукції;

- індекси продуктивності праці;

- рентабельність інноваційної продукції;

- динаміка впровадження інновацій.

На другому етапі на основі сформованої аналітичної інформації має здійснюватися оцінка тенденцій науково-технічного та технологічного стану за кожним видом економічної діяльності шляхом проведення розрахунків показників динаміки її науково-технічного і технологічного стану й робляться відповідні висновки.

Аналіз інноваційного потенціалу галузі може провадитися на основі матеріалів прогнозу її розвитку, які мають включати результати:

- аналізу стану науково-технічного та технологічного розвитку галузі;

– оцінки конкурентоспроможності галузевих виробництв з позицій зіставлення рівня базових технологій, які використовуються на галузевих виробництвах, та досягнутого світового технологічного рівня;

– аналізу забезпечення підприємств галузі інвестиційними ресурсами, зокрема, з визначенням їх обсягів, структури, джерел і видів;

– аналізу обсягів і структури (за строками, напрямками та видами) кредитних вкладень у підприємства галузі;

– проведених маркетингових досліджень сегментів споживання продукції галузі на внутрішньому та зовнішньому ринках, зокрема, в контексті запланованого вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ), а також можливості включення галузевих виробництв у глобальні технологічні ланцюги, участі у міжнародному поділі праці та приєднання до глобальних коопераційних зв'язків;

– аналізу структури та кон'юнктури сегменту забезпечення галузі сировиною, матеріалами та енергоресурсами, зокрема, залежності галузі від кон'юнктури зовнішнього ринку постачання;

– аналізу інноваційного та технологічного потенціалу провідних виробництв галузі в контексті можливості забезпечення реальних потреб розвитку галузі та порівняння з потенціалом аналогічних передових світових виробництв, а також аналізу можливостей мультиплікативного поширення передових базових технологій провідних виробництв, як на інші виробництва галузі, так і за її межі;

– аналізу забезпечення галузі трудовими ресурсами в контексті оцінки їх професійно-освітнього рівня.

Аналіз виконання інноваційних проектів, що реалізуються в даній галузі, можна проводити за допомогою оцінки їх ефективності. Ефективність інноваційних проектів є багатоаспектною і може включати:

– науково-технічну ефективність;

– економічну ефективність;

– соціальну ефективність.

Науково-технічну ефективність можна оцінювати, застосовуючи підхід, заснований на побудові шкали градацій показників рівня новизни та впровадження результатів інноваційного проекту.

Загальна інтегральна оцінка інноваційного проекту (науково-технічний ефект) визначається як добуток оцінки рівня новизни та рівня впровадження результатів інноваційного проекту. Рівень впровадження результатів

інноваційного проекту можна визначати за шкалою, проградуєваною відповідно до стадій життєвого циклу інновацій таким чином, щоб мінімальний бал відповідав початковій стадії, а максимальний – останній стадії життєвого циклу інновацій. Це дозволить порівнювати роботи різних

напрямів: фундаментальні дослідження з високим рівнем новизни і невеликим ступенем впровадження та прикладні роботи, впровадження яких здійснюється в стислі терміни, але рівень новизни не завжди високий. З наближенням до практичного використання в промисловості рівень впровадження зростає.

Економічна ефективність інноваційних проектів визначається за допомогою системи основних і допоміжних економічних показників.

Основними показниками ефективності є прибуток або дохід на окремому виробничому об'єкті, обумовлений використанням на ньому технічного нововведення, а також сумарний ефект (народногосподарський) як сума прибутку чи доходу від запровадження нововведень у галузі вітчизняної економіки.

Комерційна ефективність проектів передбачає мінімізацію витрат на реалізацію проекту та максимізацію доходу від його застосування, тобто враховує ринкові вигоди від його реалізації.

Для врахування таких вигод доцільно користуватися такими визнаними у світі показниками:

- чистий приведенний дохід;
- індекс дохідності;
- внутрішня норма дохідності;
- період окупності інвестицій в інновації.

Соціальну ефективність доцільно оцінювати за такими групами ефектів:

- 1) поліпшення виробничого середовища, насамперед умов праці;
- 2) поліпшення стану навколишнього природного середовища, тобто зменшення рівня забрудненості техногенними викидами повітряного басейну, водоймищ, землі;
- 3) ефекти, що проявляються у зміні:

- кількості робочих місць у зв'язку з реалізацією інноваційного проекту;
- структури виробничого персоналу і його кваліфікації;
- рівня здоров'я працівників об'єкта, на якому відбувається реалізація інноваційного проекту.

За результатами оцінки ефективності інноваційних проектів, що реалізуються в галузі, рекомендується навести відповідний перелік, а саме:

- середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, в межах яких реалізація інноваційних проектів виявилася ефективною;
- середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, в межах яких реалізація інноваційних проектів виявилася неефективною;
- інноваційних проектів, реалізація яких виявилася ефективною, а напрями інноваційної діяльності, в межах яких проводилася їх реалізація доцільно включити до середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня.

На підставі аналізу наведеної вище інформації рекомендується скласти порівняльну таблицю з переліком попередніх пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня та навести варіант уточненого переліку пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня.

По кожному із середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності – в галузі може проводитися маркетингове дослідження. Маркетингове дослідження пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня може бути представлена як система заходів з одержання інформації про поточний та перспективний (прогнозний) стан ринку інноваційної продукції галузі.

Інформація про поточний стан ринку інноваційної продукції галузі може містити:

- аналіз основних тенденцій споживання інноваційної продукції даної галузі;

- оцінку структури та обсягів попиту на продукцію даної галузі, що не задовольняється внаслідок відсутності на ринку продукції з конкретними характеристиками.

Інформація про прогнозний стан ринку інноваційної продукції галузі може містити:

- результати прогнозів обсягів споживання інноваційної продукції даної галузі на ринку;

- цінове прогнозування;
- прогнозування життєвого циклу інноваційних товарів галузі;
- прогнозування динаміки змін оточуючого середовища;

- політичне та правове прогнозування.

Результати обробки наведеної вище інформації мають бути оформлені у вигляді висновків щодо проблем, які потребують вирішення в контексті задоволення попиту на інноваційну продукцію галузі. Вони мають бути

підставою для формування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в галузі.

Для формування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня центральний орган виконавчої влади

своїм рішенням створює робочу комісію, до складу якої доцільно включити:

керівників і спеціалістів відповідних структурних підрозділів центрального органу виконавчої влади, представників галузевого сектору науки (галузевих науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектних організацій тощо),

провідних спеціалістів галузі, а також представників фахових вищих

навчальних закладів, які здійснюють підготовку (перепідготовку) спеціалістів

для галузі та з участю представників громадських професійних об'єднань в галузі (асоціацій, союзів тощо).

Застосування методу сценаріїв полягає у наступному:

– виділення ключових моментів розвитку галузі та розроблення на цій основі якісно різних варіантів його динаміки.

– всебічний аналіз та оцінка кожного з попередньо сформованих середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та можливих наслідків їх реалізації.

Побудова сценарію розвитку галузі може передбачати такі етапи: аналіз стану галузі на основі техніко-економічного обґрунтування, аналіз

потенційних напрямів зміни стану в галузі у кількох варіантах (залежно від

вибору тих чи інших попередньо сформованих середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності).

Суть методу експертних оцінок методу полягає в тому, що оцінка доцільності вибору попередньо сформованого середньострокового

пріоритетного напрямку інноваційної діяльності галузевого рівня

встановлюється на основі індивідуальних оцінок членів робочої групи.

Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності можуть оцінюватися за такими позиціями:

1. Актуальність (висока, середня, низька). Ступінь актуальності кожного попередньо сформованого середньострокового пріоритетного напрямку інноваційної діяльності характеризується таким показником, як відсоток членів робочої групи, що високо оцінили його.
2. Очікувані строки реалізації.
3. Перешкоди на шляху реалізації (технічні, економічні, інституційні, пов'язані з науково-дослідними роботами тощо).

Попередньо сформовані середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня, що одержали найвищі оцінки членів робочої групи, можуть бути подані на розгляд і затвердження колегій

міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Попередньо

сформовані середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності повинні мати техніко-економічні обґрунтування.

Структура техніко-економічного обґрунтування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня може

включати наступні блоки:

1. Економічний.
2. Соціальний.
3. Науково-технічний.
4. Ресурсний.

Економічний блок повинен включати прогноз впливу попередньо сформованих середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на стан галузі (наприклад, підвищення частки продукції галузі у

ВВП), за допомогою розрахунку потенційної (прогнозованої) ефективності проєктів, що включаються в пріоритетні напрями інноваційної діяльності з використанням таких основних підходів:

а) визначення взаємозв'язку науково-технічного рівня інноваційного проекту з економічними показниками (збільшення обсягу інноваційної продукції, динаміка собівартості інноваційної продукції тощо);

б) визначення загальної суми доходу від реалізації інноваційних проектів, включених до середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня, коефіцієнтів ефективності витрат та зміни структури експорту.

Соціальний блок повинен включати прогноз впливу попередньо сформованих середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на рівень життя та здоров'я населення; поліпшення умов праці; стан довкілля тощо.

Науково-технічний блок повинен включати обґрунтування попередньо сформованих середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на основі результатів проведеного аналізу стану науково-технічного й технологічного розвитку галузі та її інноваційного потенціалу.

Ресурсний блок має містити обґрунтування:

– можливості забезпечення реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності фінансовими ресурсами, у тому числі державною підтримкою та позабюджетними коштами;

– відповідності матеріально-технічної бази умовам реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;

– наявності науково-технічного потенціалу та відповідності його кваліфікаційного рівня;

– наявності науково-дослідних напрацювань.

Крім того, до техніко-економічного обґрунтування рекомендується включити характеристики головних проблем, що стоять перед галуззю, а також завдань інноваційної реструктуризації галузі, а саме: технологічне

оновлення галузевих виробництв, освоєння нової продукції, впровадження прогресивних інституційних перетворень функціонально-організаційних форм управління в галузі, а також організаційно-правових форм діяльності галузевих виробництв.

Аналіз стану економічного та інноваційного потенціалу може проводитися шляхом вивчення стану виробництва, науково-технологічного, фінансово-економічного, соціального розвитку та культурно-освітніх можливостей регіону й повинен ґрунтуватися на прогнозі економічного і соціального розвитку.

Аналіз стану економічного й інноваційного потенціалу має враховувати стан і прогноз перспектив розвитку, зокрема:

- науково-технічного, інноваційного, інвестиційного потенціалів;

- структури виробничого потенціалу;

- стану використання природного, виробничого та науково-технічного потенціалів, а також трудових ресурсів;

- загальної екологічної ситуації та структури техногенного навантаження;

- стану споживання та забезпечення енергоресурсами,

- коопераційних зв'язків виробництв,

- структури та кон'юнктури сегментів споживчого ринку (внутрішнього і зовнішніх) для продукції основних виробництв;

- основних проблем розвитку та шляхів їх розв'язання.

Особлива увага має бути приділена аналізу інноваційного потенціалу сільського господарства.

Аналіз сільськогосподарського виробництва з позицій його екологічної безпеки, використання енерго-, ресурсозберігаючих технологій у виробництві має сформулювати пріоритетний напрям інноваційної діяльності цієї вагомій в економіці галузі.

Важливим складовим етапом ринкового регулювання інноваційного розвитку сільського господарства є оцінювання комерційної привабливості проекту. Привабливість фінансування інноваційного проекту залежить від того, якою буде ціна капіталу, залученого у проект. Вона суттєво впливає на його комерційну ефективність, визначаючи нижню межу дохідності інноваційного проекту – норму прибутку на інновацію.

За самофінансування інновацій ціна власного капіталу є нижньою межею рентабельності: рішення про реалізацію інновацій за меншої дохідності, ніж ціна капіталу може істотно погіршити основні фінансові показники фірми, спричинити неплатоспроможність та банкрутство інноватора. Для зовнішнього інвестора ціна власного капіталу інноватора є гарантією повернення вкладених коштів.

Після визначення вартості проекту та ціни капіталу, необхідного для його інвестування, слід оцінити його комерційну привабливість, для чого використовують показник норми прибутку. Якщо він рівний або перевищує середній по галузі з урахуванням масштабів діяльності підприємства, то проект є комерційно привабливим для інноватора.

Рівень ризику закладається як надбавка до норми прибутку. Чим ближче до початку життєвого циклу інновацій відбувається інвестування проекту, тим вищою є плата за ризик. У фундаментальні дослідження вона найбільша – 20%; у відновлення обладнання – найнижча – до 3% і може навіть дорівнювати ціні капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Вимоги до норми прибутку для різних груп інвестицій

№ п/п	Група інвестицій	Необхідна норма прибутку
1	Інвестиції, що заміщують, – категорія I (нові машини чи устаткування, транспортні засоби тощо, що будуть виконувати функції, аналогічні устаткуванню, яке заміщується)	Ціна капіталу
2	Інвестиції, що заміщують, – категорія II (нові машини чи устаткування, які будуть виконувати функції, аналогічні устаткуванню, що заміщується)	Ціна капіталу + 3%
3	Інвестиції, що заміщують, – категорія III (нові потужності допоміжного виробництва: склади, будинки, що заміщують старі аналоги, а також заводи, розташовувані на новій площадці)	Ціна капіталу + 6%
4	Нові інвестиції – категорія I (нові потужності чи додаткове устаткування, за допомогою якого будуть виготовлятися продукти, які випускалися раніше)	Ціна капіталу + 5%
5	Нові інвестиції – категорія II (нові потужності чи машини, що тісно пов'язані з діючим устаткуванням)	Ціна капіталу + 8%
6	Нові інвестиції – категорія III (нові потужності чи машини, поглинання чи придбання інших фірм, що не пов'язані з діючим технологічним процесом)	Ціна капіталу + 15%
7	Інвестиції в науково-дослідні роботи – категорія I (прикладні НДР, спрямовані на певні специфічні цілі)	Ціна капіталу + 10%
8	Інвестиції в науково-дослідні роботи – категорія II (фундаментальні НДР, цілі яких точно не визначені і результат заздалегідь не відомий)	Ціна капіталу + 20%

Для визначення величини прибутку, який може бути одержаний за інноваційним проектом, складають бізнес-план інноваційного проекту.

Фінансовий план (бюджет) проекту – детальний опис усіх надходжень і витрат у часі, запланованих протягом життєвого циклу проекту. Він затверджує систему обліку витрат і правила фінансового оцінювання виконаних робіт.

Отже, обґрунтований вибір форм і джерел інвестування інноваційних програм (проектів) є важливою передумовою їх успішної реалізації. Обґрунтування має здійснюватися з урахуванням усіх зовнішніх і внутрішніх чинників, які можуть визначати міру ризикованості проекту та впливати на вартість капіталу й можливості його залучення.

Важливим структурним елементом ринкового регулювання інвестиційної діяльності є фінансово-кредитний механізм – сукупність методів і форм, інструментів та важелів з відповідним регулюванням і забезпеченням їх впливу на інноваційний розвиток сільського господарства.

Найуніверсальнішими фінансово-кредитними важелями для інноваційного розвитку української економіки нині є: поширення венчурних механізмів освоєння нововведень; створення сприятливих умов для приватних інвестицій у сферу НДДКР та освоєння нових технологій; вирівнювання і збільшення інноваційного потенціалу регіонів шляхом активізації наявних у них науково-технічних ресурсів; використання можливостей технологічних трансфертів у національних і міжнародних масштабах.

За методом впливу на соціально-економічний розвиток у фінансово-кредитному механізмі можна виділити дві підсистеми: фінансово-кредитне забезпечення і фінансово-кредитне регулювання. Фінансово-кредитний механізм і фінансово-кредитна система взаємозв'язані, оскільки кількість сфер і ланок фінансово-кредитної системи визначає структуру фінансово-кредитного механізму.

Фінансово-кредитне забезпечення інноваційного розвитку має три головні елементи: державне фінансування; кредитування; самофінансування.

Державне фінансування – це фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання на безповоротних засадах за кошти бюджету і позабюджетних фондів. *Кредитування* – це фінансування інноваційної діяльності за рахунок позик банку та інших кредитних інституцій.

Самофінансування передбачає використання суб'єктами господарювання власних та акціонерних фінансових ресурсів в інноваційних цілях. Основними джерелами власних фінансових ресурсів є прибуток і амортизація.

Перелічені форми фінансово-кредитного забезпечення інноваційного розвитку діють одночасно. Однак в Україні найбільша частка припадає на самофінансування, а найменша – на державне фінансування.

Фінансово-кредитне регулювання інноваційного розвитку економіки ґрунтується на використанні нормативного і сальдового методу розподілу доходу. У більшості розвинених країн інноваційний розвиток їх економіки забезпечено завдяки формуванню і зростанню ролі державного сектору науки. Майже повністю із державного бюджету фінансується фундаментальна наука в університетах. Останніми роками частка наукових видатків у загальній сумі державного бюджету в США становила 6-7%; у ФРН, Великобританії, Італії, Франції – 4-5; Японії – 3,0-3,5%.

Новою тенденцією в інноваційному розвитку є скорочення частки державного сектору в освоєнні бюджетних коштів і посилення позицій приватного сектору в національному науково-технічному розвитку. Тобто держава передає частину бюджетних коштів приватним науковим компаніям у формі державного замовлення.

Головною передумовою ефективного розвитку інноваційної діяльності є її відповідне фінансово-кредитне забезпечення, яке повинне оптимально поєднати усе сукупність фінансово-кредитних методів та інструментів щодо пошуку, мобілізації і використання грошових коштів за наявності також трудових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів.

Економічна система, яка зорієнтована на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та

ресурсоощадних технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Перехід до інноваційної економіки має забезпечити якісні зміни в економіці, які стануть запорукою сталого економічного зростання. Орієнтація інвестиційної діяльності на інновації – необхідна умова сталого економічного зростання країни, а інноваційна економіка є єдиним шляхом до становлення України як самостійної держави з високим рівнем розвитку і соціального забезпечення громадян.

3.2. Управлінські підходи до активізації інноваційних процесів в аграрному підприємстві

Інноваційний розвиток аграрних підприємств вимагає нових результативних методів пошуку ефективних рішень, розробки інструментарію для реалізації стратегічних цілей і завдань в довгостроковій перспективі, що полягають в одержанні не тільки доходів, збільшенні активів, але й досягненні позитивного соціально-значимого ефекту. Тому досить складно підприємствам «лавирувати» серед численних конкурентів, не тільки втримувати свої позиції на ринку, але й значно випереджати їх. Створення заділів на успішний розвиток у довгостроковій перспективі, шляхом розробки стратегічних карт інноваційного розвитку, є першочерговим завданням керівництва підприємства. Необхідно враховувати обов'язкову умову при розробці й впровадженні стратегічної карти розвитку інноваційних процесів, що суть стратегії підприємства повинна бути доведена до кожного працівника підприємства, починаючи з організаційно-кадрового відділу до групи впровадження інновацій.

Побудова архітектури стратегічної карти в частині виявлених причинно-наслідкових зв'язків кожного використовуваного показника з результатами реалізації стратегічних альтернатив. На основі результатів аналізу, повинна

бути розширена платформа для розробки стратегічної карти розвитку інноваційних процесів в аграрному підприємстві з урахуванням особливостей інноваційної системи й напрямку розвитку українських аграрних підприємств.

На базовій платформі доцільно виділити п'ять складових, що впливають на інноваційний розвиток аграрного підприємства (рис. 3.1): 1) інвестиційне забезпечення інноваційних процесів; 2) інформаційне забезпечення інноваційних процесів; 3) техніко-технологічна складова інноваційних процесів (процесна складова); 4) ринкова складова інноваційних процесів; 5) кадрове забезпечення інноваційних процесів. Кожна зі складових характеризується набором показників, відібраних на основі принципів мінімальної істотної достатності й представлених у табл. 3. 2.

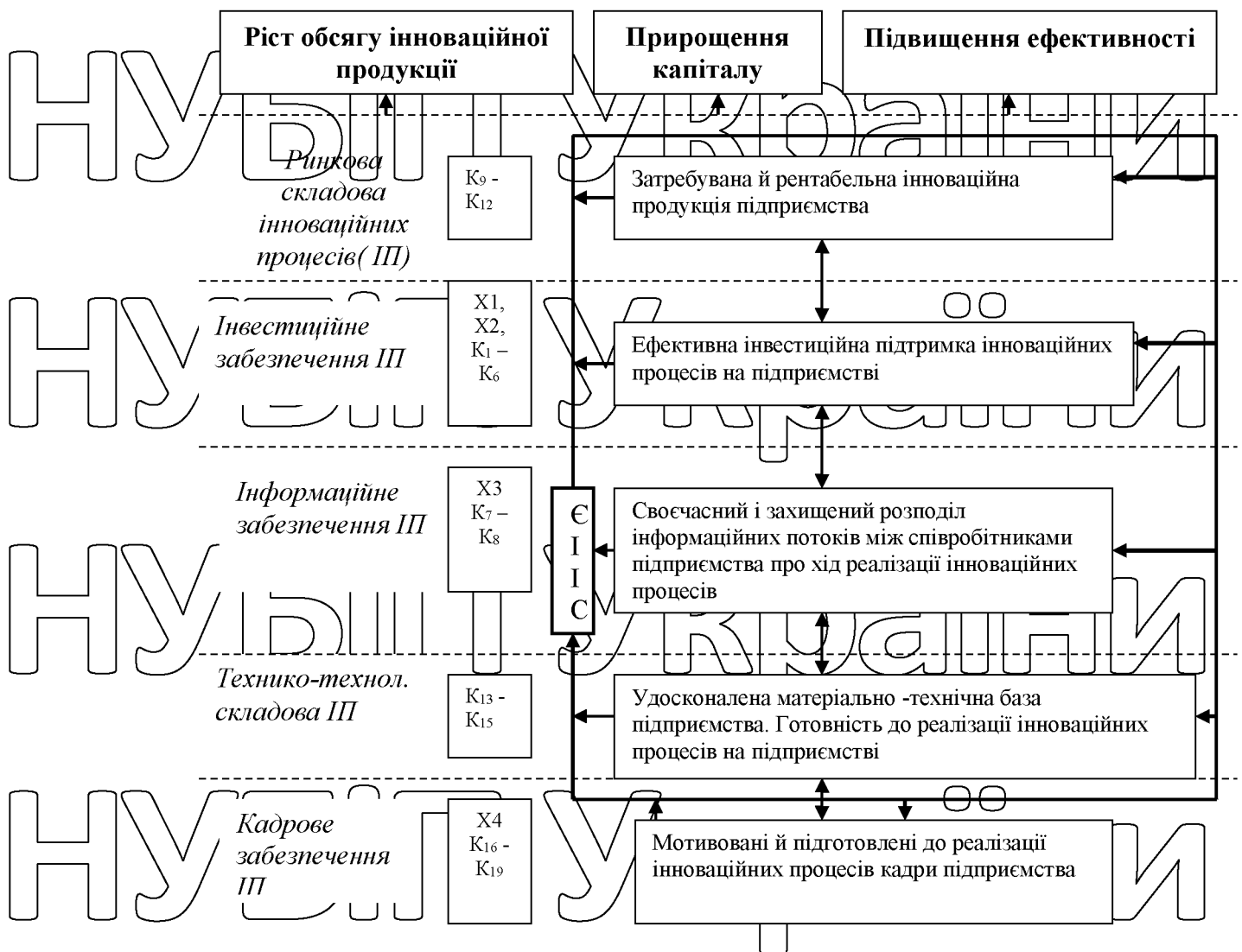

Рис. 3.1. Стратегічна карта інноваційних процесів в аграрному підприємстві

НУБІП України

Таблиця 3.2

Система збалансованих показників розвитку інноваційних процесів в аграрному підприємстві

НУБІП України

Позначення	Найменування показника
1. Інвестиційне забезпечення інноваційних процесів	
X_1	Число використовуваних передових виробничих технологій
X_2	Число придбаних об'єктів інтелектуальної власності науково-технічної й виробничої сфери
$K_1 = \frac{З_{ПТ}}{З_{ЗАГ}}$	Коефіцієнт, що визначає частку внутрішніх витрат на технологічні інновації в загальних витратах на виробництво
$K_2 = \frac{З_{ФД}}{З_{ЗАГ}}$	Коефіцієнт, що визначає частку внутрішніх витрат на фундаментальні дослідження в загальних витратах на виробництво
$K_3 = \frac{З_{ПД}}{З_{ЗАГ}}$	Коефіцієнт, що визначає частку внутрішніх витрат на прикладні дослідження в загальних витратах на виробництво
$K_4 = \frac{З_{НМА}}{З_{ДІР}}$	Коефіцієнт співвідношення внутрішніх витрат на придбання нематеріальних активів у загальному обсязі внутрішніх витрат на дослідження й розробки
$K_5 = \frac{P_{НМА}}{P_{ОЗП}}$	Коефіцієнт забезпеченості інтелектуальною власністю, характеризує ступінь оснащення нематеріальними активами порівняно з іншими основними засобами підприємства
$K_6 = \frac{I_{Д}}{I_{НДІКР}}$	Коефіцієнт державного фінансування НДІКР, характеризує частку державного інвестиційного забезпечення в

НУБІП України		загальному обсязі фінансування досліджень і дослідно-конструкторських розробок.
НУБІП України	2. Інформаційне забезпечення інноваційних процесів	$K_7 = \frac{3_{\text{ЕПС}}}{3_{\text{ЗАГ}}}$ <p>Частка витрат на розвиток програмного забезпечення (ЄПС) у загальній сумі витрат</p> $U_8 = \frac{3_{\text{КТ}}}{3_{\text{ЗАГ}}}$ <p>Частка витрат на захист комерційних секретів виробництва й використання патентної системи охорони в загальній сумі витрат</p>
НУБІП України	3. Ринкова складова інноваційних процесів	X_3 <p>Чисельність співробітників, що забезпечують розподіл інформаційних потоків в інноваційній діяльності підприємства</p>
НУБІП України	$K_9 = \frac{\Pi_{\text{ИН}}}{3_{\text{ИН}}}$	Рентабельність інноваційної продукції
НУБІП України	$K_{10} = \frac{K_{\text{I}}}{\Pi_{\text{ЗАГ}}}$	Коефіцієнт конкурентоспроможності інноваційної продукції
НУБІП України	$K_{11} = \frac{\Pi_{\text{I}}}{\Pi_{\text{ЗАГ}}}$	Коефіцієнт комерціалізації інноваційної продукції
НУБІП України	$K_{12} = \frac{V_{\text{I}}}{V_{\text{ЗАГ}}}$	Коефіцієнт, що визначає частку інноваційної продукції в загальному обсязі виробленої продукції підприємства
НУБІП України	5. Кадрове забезпечення інноваційних процесів	$K_{13} = \frac{Ч_{\text{М}}}{Ч_{\text{ЗАГ}}}$ <p>Коефіцієнт модернізації устаткування на інноваційному підприємстві</p> $K_{14} = \frac{B_{\text{I}}}{\Pi_{\text{ТТ}} / B_{\text{ЗАГ}}}$ <p>Коефіцієнт освоєння техніко-технологічних інновацій</p> $K_{15} = \frac{V_{\text{ТТБ}}}{V_{\text{ЗАГ}}}$ <p>Коефіцієнт оцінюючу прогресивність техніко-технологічної бази інноваційного підприємства</p>

$K_{16} = \frac{Ч_{ВПК}}{Ч_{ЗАГ}}$	Частка зайнятих дослідженнями й розробками в загальній чисельності персоналу підприємства
$K_{17} = \frac{Ч_{КВК}}{Ч_{ЗАГ}}$	Забезпеченість кадрами високої кваліфікації
$K_{18} = \frac{ЗП_{нтс}}{ЗП_{ср}}$	Рівень мотивації науково-технічних співробітників
$K_{19} = \frac{Р_{НДДКР}}{ПР_{ЗАГ}}$	Рівень інноваційної активності науково-технічних співробітників (ПР – число успішно реалізованих проектів)
X_4	Кількість успішно реалізованих науково-дослідних, дослідно-конструкторських розробок.

При розробці карти основний підхід повинен бути зроблений на досягнення наступних пріоритетних цілей інноваційно-розвинутого підприємства: росту обсягу інноваційної продукції, що досягається шляхом збільшення частки інноваційної продукції в загальному обсязі продукції; підвищення ефективності протікання інноваційних процесів, що досягається шляхом активізації результативності наукових досліджень й розробок; збільшення капіталу, за рахунок збільшення числа розроблених (придбаних) об'єктів інтелектуальної власності, а так саме випуску конкурентоспроможної інноваційної продукції.

Стратегічна карта передбачає рух інноваційного підприємства від поточної позиції, що визначає інноваційний розвиток, до бажаної, яку бачать керівники підприємства в найближчій перспективі. Однак необхідно враховувати, що процес досягнення бажаного результату розвитку інноваційних процесів на підприємстві є якоюсь «невідомістю», що передбачає рух підприємства по зазначених стратегічних блоках. У ході руху підприємства по стратегічних блоках, що дозволяє підвищити якість

кадрового потенціалу, слід підготувати матеріально-технічну базу, ефективно інвестувати в НДДКР й інновації для одержання позитивного ефекту - зазубуваності інноваційної продукції, налагоджувати кожну з них шляхом накладення останніх на етапи інноваційного процесу, вносячи відповідні корективи в інноваційну діяльність підприємства керуючими впливами.

Моніторинг за якістю протікання інноваційних процесів на підприємстві доцільно здійснювати з використанням єдиної інтегрованої інформаційної системи (ЄІС), що забезпечить захищений розподіл інформаційних потоків між співробітниками підприємства про хід реалізації інноваційних процесів.

Оскільки ефективність використання й впровадження стратегічних карт на підприємстві прямо залежить від механізму її реалізації, а сукупність показників розвитку інноваційних процесів, представлених вище, чітко відображає основні аспекти інноваційної діяльності, то керівник зможе

оцінити ефективність інноваційних процесів у сучасний момент й у майбутньому. Механізм використання стратегічної карти розвитку інноваційних процесів на підприємстві і характеризується наступними особливостями:

- використання стратегічної карти передбачає запуск процесу розвитку інноваційних процесів «знизу нагору»;

- «базою» стратегічної карти є спеціалізована єдина інформаційна система, що пов'язує й розподіляє потоки між всіма блоками стратегічної карти, що забезпечує своєчасність одержуваної інформації керівниками про зовнішні й внутрішні процеси виникаючі на підприємстві;

- «рух» стратегічної карти є кадрові, інвестиційні й техніко-технологічні складові, а результуюча складова, оцінююча ефективність реалізації стратегічної карти, блок ринкових механізмів;

- накладення стратегічної карти розвитку інноваційних процесів на етапи життєвого циклу інноваційного продукту й етапи фундаментальних-

наукових досліджень має свої особливості, обумовлені керівником підприємства.

Дані особливості стратегічної карти необхідно враховувати при впровадженні її на підприємстві. Оскільки кадрове забезпечення інноваційних

процесів є потужною фундаментальною основою підприємства й відправною

точкою розвитку, то особлива увага керівників спрямована на використання

стратегічного блоку – удосконалення кадрової складової інноваційного

підприємства шляхом мотивації співробітників на інноваційну діяльність,

підвищення їх кваліфікації й створення сприятливих умов для новаторів, а

відображають даний блок група показників розвитку інноваційних процесів.

Результатом впровадження даного стратегічного блоку є чітко сформована

команда професіоналів, що переслідує мету максимізації результативності від

наукової й інноваційної діяльності. Кадрова забезпеченість інноваційних

процесів напряму впливає на ефективність технологічних інновацій й, як

наслідок, формування прогресивної техніко-технологічної складової

підприємства.

Наступний, не менш важливий блок, відповідає за інвестиційне

забезпечення інноваційних процесів, де пропонується інвестувати у

відновлення, переоснащення й розвиток інноваційних процесів на

підприємстві, у придбання або розробку власних нематеріальних активів.

Своєчасне інформаційне забезпечення вносить свої корективи в

інноваційний процес, з огляду на не тільки внутрішні резерви підприємства,

але й зовнішні впливи, що відбуваються за межами підприємства.

Підприємству потрібно розробити єдину інтегровану систему для

полегшення переходу необхідної інформації тому або іншому структурному

підрозділу, використовуючи механізми захисту комерційної таємниці й

патентного захисту. Крім того, даний блок пропонується використовувати в

контрольованих і прогнозованих цілях шляхом введення загальної системи

показників інноваційного розвитку по кожному досліджуваному напрямку стратегічної карти у спеціалізоване програмне забезпечення, що дозволяє оцінити ефективність розвитку кожного блоку не тільки в сучасний момент часу, але й у віддаленому майбутньому при розміщенні стратегічних цілей виробництва.

Результуючим блоком є ринкова складова інноваційних процесів, що визначає затребуваність розробленої інноваційної продукції на ринку. При сприятливо протікаючих інноваційних процесах даного блоку на підприємстві забезпечується збільшення рентабельності інноваційної продукції, а так само успішність етапу комерціалізації.

Результати впровадження стратегічної карти, а саме ефективність її реалізації ($E_{ЗАГ}$) пропонується оцінювати за допомогою сукупних показників ефективності по всіх п'ятьох блоках карти: інвестиційному забезпеченню інноваційних процесів (E_I), інформаційному забезпеченню інноваційних процесів (E_{info}), кадровому забезпеченню інноваційних процесів ($E_{КЗ}$), техніко-технологічному забезпеченню інноваційних процесів ($E_{ТТЗ}$) і ефективності впровадження на ринок інноваційної продукції (R_p). У цьому випадку

ефективність буде розглянута у вигляді цільової функції, що прагне до максимального значення.

$$E_{\text{общ}} = C_1 \times E_I + C_2 \times E_{info} + C_3 \times E_{КЗ} + C_4 \times E_{ТТЗ} + C_5 \times R_p \rightarrow \max, \quad (3.1)$$

де C_1 - C_5 – вагові коефіцієнти оцінок ефективності кожного блоку стратегічної карти розраховані на основі методу розміщення пріоритетів, E_I , E_{info} , $E_{КЗ}$, $E_{ТТЗ}$, R_p – показники ефективності, що характеризують частку відносного ефекту на окремих етапах реалізації стратегічної карти стосовно суми витрат здійснених по даних напрямках інноваційної діяльності.

Необхідно відзначити, що у зв'язку із підходом до оцінки ефективності, отримані результати розрахунків необхідно розглядати відносно 1. Тобто, при одержанні розрахункових показників ефективності менше 1 - можна зробити

висновок про неефективність використання стратегічної карти в досліджуваному напрямку й (або) у загальному інноваційному розвитку підприємства, а результати перевищуючі 1-ий бар'єр, демонструють ефективність використання стратегічної карти й оцінюють темпи росту

результатів розвитку досліджуваного напрямку й інноваційної діяльності всього підприємства.

Так, ефективність по кожному напрямку демонструє темпи росту результатів розвитку досліджуваного напрямку при зміні вкладень капіталу в

нього. Постійна реалізація різних інвестиційних проектів по організації нового виробництва, підвищенню продуктивності, розробці інноваційних продуктів і

модернізації основних засобів, сприятливо позначається на показниках результативності впровадження стратегічної карти на великих підприємствах

аграрної галузі. Так, при оцінці ефективності інноваційних процесів, що

протікають, на цих підприємствах високі темпи розвитку показали інвестиційне забезпечення, підтримка кадрів і техніко-технологічна складова.

Впровадження стратегічної карти дає можливість показати слабкі зони в розвитку підприємств і визначити напрямки коригувальних впливів. Участь

кого або іншого блоку є інформаційним й у сукупності з оцінкою ефективності інноваційних процесів у вигляді максимуму цільової функції дозволяє визначити проблемні зони для наступного коректування цілей підприємства.

Висновки до розділу 3

1. Структурно-інноваційне оновлення економіки України та її інтеграція у світове співтовариство вимагає орієнтації на нові технології, інтенсивний

тип економічного розвитку. Для цього обґрунтована національна доктрина інноваційного прориву і виходу сільського господарства на європейські соціально-економічні параметри розвитку.

2. При формуванні національної інноваційної політики характерним є активне вивчення й освоєння досвіду держав із розвинутою ринковою економікою з обов'язковою адаптацією до умов нашої країни, а також розвиток вітчизняної науки та практики з урахуванням набутих досягнень, традицій і особливостей.

3. Управлінський інструментарій активізації й супроводження інноваційних процесів на аграрному підприємстві з використанням стратегічної карти, що складається з п'яти стратегічних блоків: підготовленого й мотивованого персоналу; удосконаленої матеріально-технічної бази; ефективної інвестиційної підтримки інноваційних процесів; своєчасного й захищеного розподілу інформаційних потоків між учасниками інноваційного процесу

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

1. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства – це створення відповідної інноваційної інфраструктури, залучення новостворених і вдосконалених конкурентоспроможних технологій, продукції або послуг, а також організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери, здійснення діяльності, спрямованої на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, які в сукупності забезпечують підвищення конкурентоспроможності галузі.

2. Сутність державної інноваційної аграрної політики полягає в сукупності форм і методів діяльності держави, зорієнтованих на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно-чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції за рахунок створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів.

3. Інноваційна діяльність у сільському господарстві характеризується як комплексний процес створення нових або більш продуктивних високоврожайних сортів, поголів'я худоби, елітного насіння, високопродуктивних сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, впровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних й управлінських рішень. Орієнтацію сільського господарства на інноваційний шлях розвитку можна визначити шляхом аналізу спроможності, можливості й готовності підприємства до інноваційної діяльності.

4. Інноваційний потенціал сільського господарства відображає його здатність виробляти наукоємну продукцію, яка відповідає вимогам світового

ринку, характеризує готовність галузі до реалізації програми інноваційних стратегічних змін і залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-кваліфікаційного складу промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов діяльності тощо.

5. Обґрунтовано стратегії інноваційного розвитку сільського господарства, побудовані на основі поєднання моделей стратегій перенесення, запозичення, нарощування, які стимулюють реалізацію довгострокової мети – структурну перебудову виробництва на базі високих технологій, скорочення енерго-, матеріало- і трудомісткості виробництва – підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aghion Ph., Acemoglu D., Zilibotti F. Distance to frontier, selection and economic growth / Journal of the European Economic Association. 2016.

Vol. 4 (1). P. 37-74.

2. Ana M. Aizcorbe, Carol E. Moylan, Carol A. Robbins. Toward Better Measurement of Innovation and Intangibles / Bureau of Economic Analysis. Survey of Current Business. 2019, Jan. P. 10-23.

3. Andreassi, T. Innovation in small and medium-sized enterprises / International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management. 2013.

Vol. 3. P. 117-123.

4. Andrew Atherton, Paul Hannon. The Innovation Process in the Small Business: An Analysis of Its Structure, Dynamics and Constituent Parts/ International Small Business Journal. 2005. №4. P. 214-229.

5. Community Innovation Survey 2018-2021. First Findings [Електронний ресурс] / Central Statistics Office / Forfás. Structural Business Statistics // Режим доступу:

www.cso.ie/releasespublications/documents/information_tech/current/comminnfirst.pdf

6. Harvard Business Review on Business Model Innovation: [Library of Congress Cataloging information for the coming]. Boston: Harvard Business School Publishing Corporation, 2020. 207 p.

7. Harvard business review on the innovative enterprise: [Library of Congress Cataloging-in-Publication Data]. Boston: Harvard Business School Publishing Corporation, 2018. 195 p.

8. Innovation Policy: European Benchmarking for Ukraine. Key features of innovation policy as a basis for designing innovation enhancing measures leading Ukraine to a knowledge-based competitive economy. Comparison EU and Ukraine. Vol. 1. EU Project «Enhance Innovation Strategies, Policies and Regulation in Ukraine». K.: Feniks, 2017. 220 p.

9. Joe Tidd. Innovation Management in context: environment, organization and performance / International Journal of Management Reviews. 2020. №3. P. 169 – 183.

10. R&D&I management : R&D&I management system requirements by the Technical Committee Research, technical Development and innovation activities (R&D&I) [Електронний ресурс] / AENOR // Режим доступу : http://www.aenor.eu/fileadmin/content/10_Hidden_Pages/Quality_and_Excelence_Working_Group/UNE-166002_English_.pdf

11. Rafael Momo, Judith Redoli. Innovation Strategies for Small and Medium-sized Enterprises // Innovation. 2019. №1. P. 57 – 60.

12. Rajnish Tiwari, Stephan Buse. Barriers to Innovation in SMEs: Can the Internationalization of R&D Mitigate Their Effects? [Електронний ресурс] / R. Tiwari, S. Buse // Working Papers. Technologie- und Innovationsmanagement, Technische Universität Hamburg-Harburg (TUHH). Research Project Global Innovation. Institute of Technology and Innovation Management / Der Open-Access-Publikationsserver der ZBW – Leibniz-Informationzentrum Wirtschaft. Режим доступу :

<https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/55499/1/546470335.pdf>

13. Rajnish Tiwari. The Early Phases of Innovation: Opportunities and Challenges in Public-Private Partnership [Електронний ресурс] / Asia Pacific Tech Monitor. Jan., 2007. Vol. 24. № 1. P.32-37. Режим доступу : http://www.techmonitor.net/tm/images/a/a5/07/jan_feb_sf4.pdf

14. Recommendations for Strengthening the role of Small and Medium-sized Innovation Enterprises in Countries of the Commonwealth of Independent States: version 1 / Division for Certain Countries in Europe and Asia [Електронний ресурс] / World Intellectual Property Organization // Режим доступу : http://www.wipo.int/export/sites/www/dcea/en/pdf/tool_6.pdf

15. Results of the Community Innovation Survey 2021 (CIS 2021) [Електронний ресурс] / European Commission Research / Eurostat, the statistical office of the European Union // Режим доступу :

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/data/database

16. V Potocar, M. Mulej. How to improve innovativeness of small and medium enterprises / Management. 2019. Vol. 14. P. 1-20.

17. Virpi Varjonen. Management of Early Phases in Innovation Process. A Case Study of Commercializing Technology in a Small Enterprise [Електронний ресурс] / Helsinki University of Technology : Department of Industrial Engineering and Management. 2016. 89 p. Режим доступу :

http://www.invenire.fi/Varjonen_2016_Innovation%20Management.pdf

18. Білоцерківець О.Г. Інноваційно-активні підприємства України: ринкова трансформація / Інноваційний фактор сталого економічного зростання. К., 2012 – С.62-81.

19. Бочарова Н.В. Сучасна стратегія інноваційного розвитку Європейського Союзу / Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2010. № 1 (3), Том 2. С.43-50.

20. Варналії З.С. Проблеми та пріоритетні напрями інноваційного розвитку малого підприємництва у Києві / Економіст. 2006. № 3. С.35-39.

21. Габаліс В.Г. Малі підприємства у системі інноваційного підприємництва / Проблеми праці, економіки та моделювання. Хмельницький, 1998. Ч.2. С.16-19.

22. Гесь В.М., Семиноженко Е.П. Інноваційні перспективи України / Х. Константа, 2006. 272 с.

23. Гринько Т.В. Щодо інноваційного потенціалу як складової інноваційної активності підприємств / Економіст. 2010. № 2. С.56-58. (Інноваційний аспект)

24. Гриньов А.В. Дослідження основних тенденцій і форм управління інноваціями на підприємстві / Економіка: проблеми теорії та практики. Д., 2012. Вип.143. С.202-212.

25. Денисенко М.П. Активация інноваційної діяльності на підприємстві / Проблеми науки. 2019. № 9. С.9-13. (Інноваційно-інвестиційна діяльність)

26. Егоров И.Ю. Украина в свете европейских индикаторов научно-технического развития // Наука та наукознавство. 2018. № 1. С.3-10. (Наука. Економіка. Суспільство)

27. Зянько В.В., Крива С.В. Мале підприємництво – каталізатор інноваційного розвитку економіки / Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2010. № 4. С.10-16.

28. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: Монографія / Петрова І.Л., Шпильова Т.І., Сисолина Н.П.; за наук. ред. проф. Петрової І.Л. К.: Дорадо, 2010. 320 с.

29. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів К.: Фенікс, 2016. 76 с. – (проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»)

30. Керівництво Осло : рекомендації щодо збору та аналізу даних стосовно інновацій: питання виміру наук.-технол. діяльності: спільна публікація ОЕСР та Євростату / М-во освіти і науки України, Укр. ін-т наук.-техн. і екон. інформації : пер. з англ. та наук. ред. Андрощук П.О.; уклад. Н. М. Григорович [3-є вид.]. К.: УкрІНТЕІ, 2019. 161 с.

31. Лазаренко Ю.О. Інноваційна активність вітчизняних малих підприємств у міжнародних співставленнях / Матеріали Міжнародного симпозіуму «Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування досвід, напрямки наближення» (Київ, 2-3 червня 2011 р.). Київ : Фенікс, 2011. С. 142-143.

32. Малицкий Б.А. Стан, проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України / Економіка: проблеми теорії та практики. Д., 2007. Вып. 229, т. 4. С.858-871.

33. Мартинюк Л.А. Особливості управління малими підприємствами в умовах ринкової трансформації економіки / Теоретичні та прикладні питання економіки. К., 2015. Вип.7. С.232-239.

34. Микитюк П. Методичні підходи до аналізу ефективності інноваційної діяльності підприємства / Економічний аналіз. Тернопіль, 2007. Вип. 1(17). С.166-170.

35. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник. – К. : Державний комітет статистики України, 2021.

36. Семиноженко В.П. Яка інноваційна політика потрібна Україні? / Урядовий кур'єр, 2010. № 201. С.7-8.

37. Статистический институт ЮНЕСКО : Международный обзор статистики и показателей в области науки и техники [Электронный ресурс].

Режим

доступу

www.uis.unesco.org/TEMPLATE/RUSS_Backgroundpaper.pdf

38. Стратегія інноваційного розвитку України на 2035 року

39. Технологічний розвиток економіки України. Л.І. Федулова. НАН України. Ін-т економіки та прогнозування. К., 2006. 626 с.

40. Федулова Л.І. Інноваційний підприємницький ресурс – перспективне джерело економічного зростання міста Києва / Економіст. 2007. № 4. С.38-41. – (Підприємство)

41. Фильберт Л.В. Оценка инновационного потенциала предприятий [Электронный ресурс] / Экономика региона. 2007. № 18. Режим доступа :

<http://journal.vlsu.ru/index.php?id=1139>

42. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія. Тернопільська академія народного господарства. Т. : «Економічна думка», 2003. 326 с.

43. Шара Є.А. Віртуальні підприємства як елемент підвищення інноваційної активності та привабливості малого та середнього бізнесу / Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. Екон. науки. 2019. № 1. С.162-166. (Сучасні тенденції інноваційної діяльності підприємств)

44. Шмігельська З.К. Управління інноваційною діяльністю малого і середнього бізнесу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2019. 22 с.

45. Шовкалюк В.С. Стимулювання інноваційної активності в науці та промисловості / Інтелект. власність / 2009. № 5. С.4-7.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України